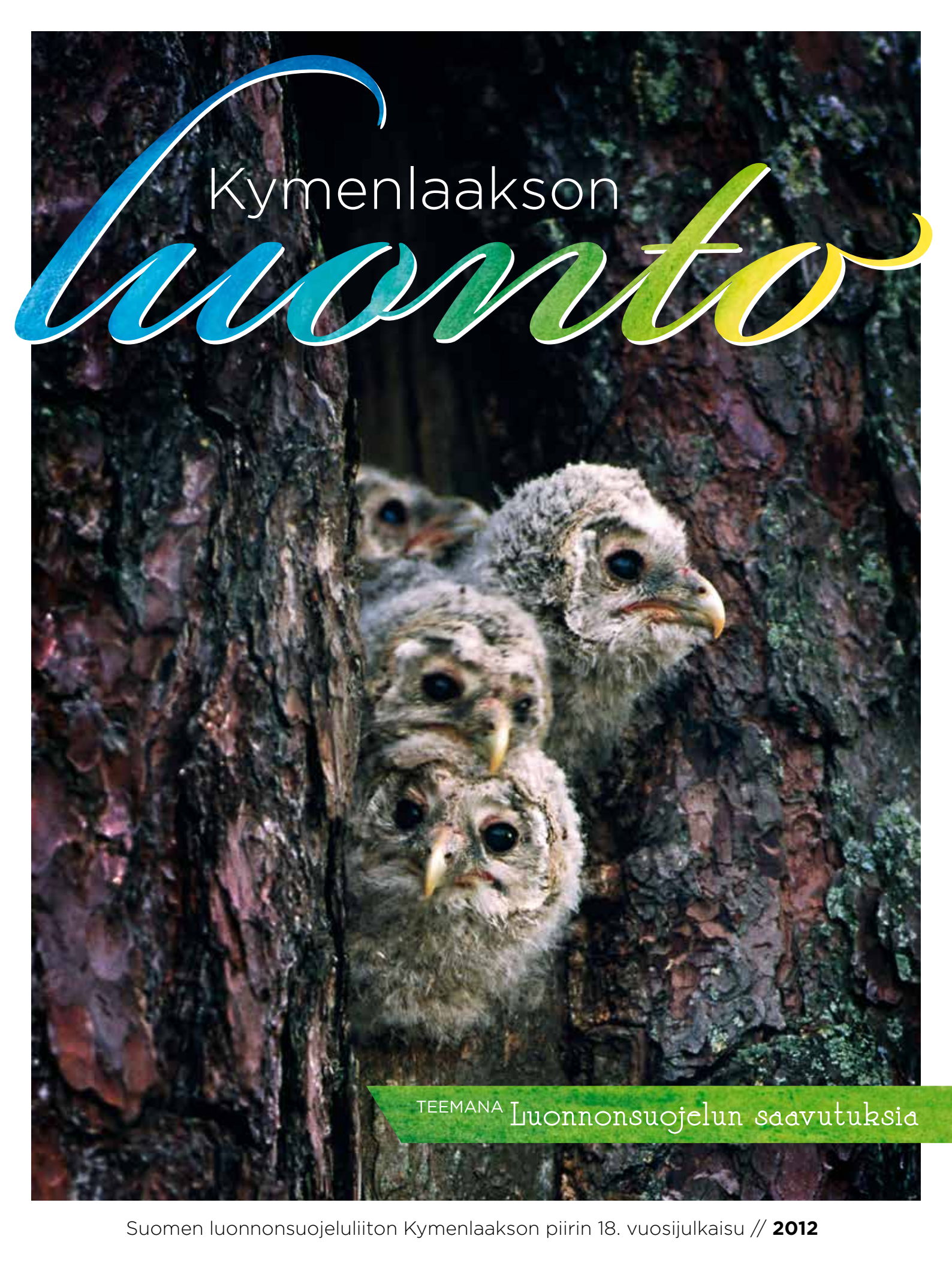

Kymenlaakson *Luonto*

TEEMANA Luonnonsuojelun saavutuksia

Ajatus tulevaisuudesta,
jossa ei enää koskaan näkisi
metsää, kukkivia niittyjä, vuoria
ja meriä, olisi useimmille kauhea.

Akatemiaprofessori Ilkka Hanski

Sisältö

KANSALLISPUISTOT

- 4** // Itäisen Suomenlahden linnusto, *Seppo Grönlund*
8 // Repoveden tähdenvälejä, *Mika Honkalinna*
12 // Valkmusan kansallispuisto, *Risto Hamari*

SUOJELUOHJELMAT

- 15** // Lehtojensuojeluohjelma, *Risto Hamari*
17 // Kiviainesohjelmat, *Risto Hamari*
22 // Metso kiinnostaa metsänomistajia, *Soile Hiitola*
25 // Soidensuojelua aina vähän jälkijunassa ja vajaasti, *Merja Ylönen*

MUUT SUOJELUKOhteet

- 30** // Vehkajokea kunnostamassa, *Juha Posti*
32 // Tervaleppälehti, *Risto Hamari*
33 // Luonnonmuistomerkit, yksityiskohtia paikallisesta luonnosta, *Heli Ojala*
36 // Maailmanperintökohde Verla – suojeltua kulttuuriperintöämme, *Jaana Rannanpää*
40 // Rakennussuojelu vaatii nopeasti reagoivaa kansalaistoimintaa, *Pentti Tiusanen*

LAJIEN SUOJELU

- 14** // Isokultasiipi (*Lycaena dispar*), *Harri Luoma*
29 // Taponlehti (*Asarum Europaeum*), *Risto Hamari*
43 // Valtakunnallisesti uhanalaiset kasvit Kymenlaaksossa, *Tapio Rintanen*

Suojelun voittoja

Luonnon- ja kulttuurikohteiden suojelu on aina ollut asialle vihkiytyneiden ryhmien tai yksilöiden kaukonäköisyyden ja sitkeän yrittämisen varassa. Erityisen tunnusmerkillistä se on Kymenlaaksossa, teollisuuden ja metsienkäytön vahvasti luonnehtimassa maakunnassa.

Onneksi vuosien saatossa on joukossamme ollut intomielisiä yksilöitä, joiden kaukonäköisyyden ansiosta voimme nyt ihailla Verlan maailmanperintökohdetta, Kotkan Höyrypanimoa tai Valkealan yökonlehtiesiintymää. Ensinnä mainitusta kohteesta kiitos kuuluu Veikko Talvelle, Höyrypanimon säilymisen voimakastahtoinen ajaja on ollut Pentti Tiusanen ja maakuntamme luonnonsuojelun grand old man, Sten Stenius on vaikuttanut merkittävä tavalla yökonlehden lähteikköalueen rauhoittamiseen, kuten niin monen muunkin luonnonmuistomerkin suojeluun. Kymenlaakson lajiston tuntemusta ovat edistäneet sellaiset uutterat harrastajat kuin Arvi Ulvi-

nen, Lauri Leikkonen, Tapio Rintanen ja Markku Suoknuuti muutamia mainitakseni.

Aina ei kuitenkaan yksilön ponnistelu riitä tuloksen saavuttamiseen. Hyviä esimerkkejä ovat kolme kansallispuistoamme ja monet suojeluohjelmat kuten soiden-, harjujen- tai lehtojensuojeluohjelmat. Myöskään Kymijoen vapaiden koskien säilyttäminen ei olisi ollut mahdollista ilman laajaa kansalaistoimintaa mukaan luettuna luonnonsuojelijat, kyläyhdistykset ja yksityiset ihmiset.

Uhanalaisten lajien tilanteen kartoittaminen on vaatinut lukemattomien harrastajien monivuotista työtä yhtä lailla kuin yliopistotutkijoiden kärsivällistä maastoretkeilyä ja museonäytteiden selvittämistä. Vastaava erittäin laaja selvitystyö on taustatyö NATURA-verkostoon otettujen alueiden valinnassa. Vaikka NATURA-verkostoon kuuluu tärkeitä elementtejä Kymenlaakson luonnosta, ei se vielä ole kattava. Pahin puute on vedenalaisen luonnon heikko suojelun

taso. Toivoo asiantilan paranemiseen tuovat VELMU ja NANNUT, kaksi tutkimushanketta, joiden avulla lisätään tietoa vedenalaisista luontotyypeistä ja suojelua vaativista kohteista.

Vaikka ympäristöhallinto on vakiinnuttanut asemansa yhteiskunnassa, ei se merkitse harrastajien työn vähenemistä. Resurssipulassa kärsivä hallinnonala ei pysty hankkimaan tarvittavia tietoja luonnosta, vaan yhteistyö harrastajien ja viranomaisien välillä jatkuu. Onneksi nuorissa on edelleen ympäristöstään kiinnostuneita harrastajia, jotka tätä tietoa välittävät.

Tämän lehden sisältö valottaa maakuntamme suojelukohteiden taustoja. Kirjoittajat ovat omakohtaisesti vaikuttaneet positiivisen tuloksen syntyyn ja sen voi katsoa tuovan tekstiin lisää syvyyttä; koetun elämän näkökulmaa.

Risto Hamari

FL, biologi, Kymenlaakson luonnonsuojelupiirin puheenjohtaja

Kymenlaakson luonnonsuojelupiirin 18. vuosijulkaisu 2012

JULKAISIJA Kymenlaakson luonnonsuojelupiiri ry // **VASTAAVA TOIMITTAJA** Risto Hamari // **TOIMITUSKUNTA** Hanna Majander, Pekka Raukko, Riku Rinnekangas // **PROBONO GRAAFINEN SUUNNITTELU JA TAITTO** Silva Kärpänoja, Taikasipuli, Tirva // **PROBONO AVUSTAJAT** Seppo Grönlund, Mika Honkalinna, Soile Hiitola, Merja Ylönen, Harri Luoma, Juha Posti, Heli Ojala, Jaana Rannanpää, Pentti Tiusanen, Tapio Rintanen, Markku Suoknuuti, Petri Parkko, Sini Posti, Lassi-Markku Tuominen, Toini Moisio // **PAINOSMÄÄRÄ** 1 500 kpl // **IRTONUMERO** 5 euroa // **ISSN** 1238-5530 // **KIRJAPAINO** Offsetpaino Westman Oy, Kotka // **KANNEN KUVA** Mika Honkalinna // **KUVASSA** Viirupöllön poikasia

Yhteistyössä on
voimaa

Itäisen Suomenlahden linnusto

Tutustuin ensi kertaa Itäiseen Suomenlahteen ja sen upeaan pesimälinnustoon vasta kesällä 1971 hankittuani merikelpoisen veneen. Kymenlaaksoon olin kotiutunut jo vuosikymmen aiemmin. Meri oli tullut tutuksi synnyinseudullani Turun saaristossa ja kolmisen vuotta viettämäni laivakokin ammatissa, joten jo oli aika tutustua myös uuden asuinseurani saaristoon.

Kirjallisuudesta olin jo tutustunut alueen linnustoon, joten osapuilleen tiesin mitä oli odotettavissa. Vähän kerrallaan alkoi tutustumisen. Aluksi suuremmat saaret, kuten Virolahden Suur-Pisi, Haminan Ulko-Tammio, Lanskeri ja Rääntiö sekä Kotkan Kilpisaari ja Haapasaaristoon kuuluvia saaria tulivat tutuiksi. Joitain vuosia myöhemmin tutustuin Pyhtään puolella Ristisaareen sekä Pitkä- ja Mustaviiriin.

Ensimmäinen vuosikymmen meni paljolti perheen kanssa vapaa-aikaa viettäessä saaristossa. Vähitellen alkoivat myös alueen lintuluodot tulla tutuiksi, kun ulotin rengastusretkeni niille. Rengastettaviin lajeihin kuuluivat pääasiassa luotojen asukkaista lokit, tiirat, ruokit ja riskilät sekä vähäisessä määrin myös kahlaajia ja varpuslintuja. Metsäpeitteisillä saarilla rengastin lähes yksinomaan nuolihaukkoja ja korppeja. Alueen linnustoon perehtyminen tapahtui pääasiassa Itäisen Suomenlahden kansallispuistossa, myös ennen puiston perustamista.

Kalasääski kuului myös tutkimus- ja rengastusohjelmaani kaksi

vuosikymmentä, 1971–1990. Sääksi kuitenkin puuttui tuohon aikaan Virolahden ja Kotkan väliseltä saaristoalueelta ja niinpä sääksiretkeni jouduin ulottamaan tuolloin kansallispuiston ulkopuolelle Pyhtään, Loviisan ja Pernajan saaristoon. Tuon kahden vuosikymmenen aikana sai noin 750 sääksenpoikasta renkaan koipeensa toimestani.

LINTULUODOT TUTUIKSI

Tiedot 1981 perustetun kansallispuiston arvokkaista lintuyhdyskuntasaarista ja muiltakin osin pesimälinnustosta olivat varsin puutteelliset. Vanhempaa aineistoa olivat inventointitiedot vuosilta 1968–69 ja 1971–72 sekä yksi kandidaattitutkielma Haapasaariston pesimälinnustosta kesiltä 1966–67. Noista ajoista oli vierähtänyt jo aikaa ja pesimälinnustossa tapahtunut muutoksia, joten tuoreimmille selvityksille oli tarvetta mm. luotaessa maihinnoisukieltoai-koja kansallispuiston rajoitusosille.

Metsähallitus tilasi minulta koko puistoalueen pesimälinnustoselvitykset, jotka suoritin 1984–1987 neljänä kesänä. Kansallispuiston maa-alue käsittää yht. 520 ha, jonka lisäksi puistorajauksen sisällä on n. 150 ha yksityisiä saaria. Metsähallitus mainitsee runkosuunnitelmassaan ja esitteissään saaria olevan 100. Kävin noiden kesien aikana joka ikisellä saarella, luodolla ja myös kaikilla letoilla ja kareilla maissa, jopa aivan pienemmilläkin kivikkokareilla. Laskentakohteina olivat myös yksityisomistuksessa olevat saaret. Näin kohteita kertyikin jo yhteensä kaikkiaan vähintään 197. Rohkenen-

kin väittää, että olen ainut henkilö joka on astunut jalallaan joka ikiselle Itäisen Suomenlahden kansallispuiston rantautumiskelpoiselle kohteelle, yksittäisiä kiviä lukuun ottamatta.

Myöhemmin vuosina 1995 ja 1998 minulla oli uudelleen mahdollisuus tutustua työn kautta puiston linnustoon toimiessani metsähallituksessa tutkimusapulaisena ja oppaana vastualueena puiston länsiosa. Tuki-kohtanani oli Pyhtään Mustaviiri, jossa asustin noina kesinä. Selvitin tuolloin usean saaren ja luodon pesimälinnustot puiston tuleviin laajennuksiin Loviisan suuntaan.

Tämän lisäksi olen osallistunut 1990-luvun alkupuolelta lähtien joka kesä Tatu Hokkasen työryhmässä Itäisen Suomenlahden kansallispuiston Virolahden ja Kotkan Haapasaaren itäpuolen välisen alueen lintuyhdyskuntien linnustonlaskentoihin ja rengastuksiin, kesää 2011 lukuun ottamatta.

LINNUSTO MUUTTUU

Paljon on linnustossa tapahtunut muutoksia Itäisellä Suomenlahdella neljässäkymmenessä vuodessa. Tarkemmin ovat tiedossani muutokset 1980-luvun puolivälin laskennoista lähtien. Joitakin muutoksia voidaan seurata jo 1960-luvun lopun Haapasaariston laskennoista. Esimerkiksi Haapasaaren Eteläkarien ruokikannaksi oli laskettu 74 paria, jotka kaikki olivat Vähä-Eteläkarissa ja Suur-Eteläkarissa ei ainuttakaan kesänä 1967. Lisäksi em. kandidaattitutkimuksessa mainitaan: ”Eteläkarin populaatio on mahdollisesti jo lähellä

Selkälokki on toinen kansallispuiston pesimälaji, jossa on tapahtunut dramaattinen kannanromahdus.

maksimaalista kokoaan. (Pesäpaikat alkavat olla rajoitettuja, lähes joka kiven alla on pesä ja pari pesistä sijaitsi avoimesti).” Ruokin pesimäkanta kuitenkin jatkoi kasvuaan ja 1984 Eteläkareilla pesiä laskettiin jo 125 (Vähä-Eteläkari 75 ja Suur-Eteläkari 50). Tämän jälkeen kasvua jatkui aina 1990-luvun loppuun, jolloin parimäärä oli kasvanut jo yli 200 pariin. Sen jälkeen kanta on taantunut. Sama suuntaus on jatkunut myös muissa puiston isoissa ruokkiyhdyskunnissa jäljempänä esittämistäni syistä johtuen.

Minkistä on tullut varsinainen riesa. Muutamia isoja ruokkiyhdyskuntia se on hävittänyt totaalisesti, eivätkä linnut ole palanneet pesimään useaan vuoteen tuhon jälkeenkään. Esim. Virolahden Ryslän yhdyskunnassa, jossa parhaimmillaan lasket-

tiin pesiviä pareja olleen 270, teki minkki täyden tuhon 2000-luvun alkupuolella. Viime vuosina Ryslällä on pesinyt enää vain muutama pari. Minkin aiheuttamien tuhojen lisäksi ovat mystiset ruokin joukkokuolemat romahduttaneet kantaa useana kesänä. Pahimmillaan tuho on ollut peräti noin 80 %. Hitaasti lisääntyväna lajina vie jopa yli kymmenen vuotta kannan palautuminen entisilleen ja silloinkin tarvitaan aikuislintutäydennystä muualta.

Selkälokki on toinen kansallispuiston pesimälaji, jossa on tapahtunut dramaattinen kannanromahdus. Vielä 1980-luvun puolivälissä se oli puiston runsain pesimälaji yli 2000 parin pesimäkannallaan. Suurimmasa yhdyskunnassa Lounimmainen Itäkarissa pesii tuolloin peräti 280 paria, jonka lisäksi puistossa oli usei-

ta 100 parin tai sen tuntumassa olevia yhdyskuntia. Kymmenessä vuodessa kanta puolittui ja seuraavan runsaan kymmenen vuoden aikana taas puolella, käsittäen tällä hetkellä enää noin 500 paria.

VOITTAJIA JA HÄVIÄJIÄ

Räyskä on kannanmuutosten kannalta hankala seurattava. Osa lajin linnuista pesi yksittäisparein ja osa yhdyskunnittain. Yhdyskunnilla on tapana kadota joltakin luodolta yllättäen useakin vuodeksi, kunnes yhtä yllättäen uusi yhdyskunta syntyy joko vanhalle luodolle tai aivan muualle. Jonain vuosina yhdyskunnat vain vaihtavat pesimäluotoa. Yksittäispareja on viime vuosina ollut kolmisenkymmentä ja saman verran tai hieman enemmän on yrittänyt pesintää vaihtelevalla menestyksellä yhdessä yhdyskunnassa.

Sekä lapin- että kalatiiroja pesi puistossa jotakuinkin saman verran, kumpiakin tuhatkunta paria. Mitään merkittäviä kannanmuutoksia näiden lajien kohdalla ei ole tapahtunut pitkäaikaisseurannassa. Poikastuotannossa sen sijaan on suuriakin eroja vuosien välillä. Kuten räyskän kohdalla, myös näilläkin tiiroilla on todettu sama ilmiö, yhdyskuntia katoaa pitkään asutulta luodolta ja uusia syntyy aivan uusille luodoille.

Muita lajeja, joita voimme lukea häviäjiin on mm. riskilä, joista jäljellä on vain rippeitä 1970- ja 1980-lukujen pesimäkannoista. Vielä rajumpi näyttäisi olevan tyllin kohtalo. Laji on lähes kadonnut puiston pesimä-

linnustosta, kun se vielä 1980-luvulla pesii noin 15-20 parin voimin. Myös karikukkokanta on vähentynyt rajusti. 1980-luvun laskentojen mukaan pesiviä pareja oli noin 150, nykyään tuskin enää viittäkymmentä paria.

Voittajiin lukeutuvat mm. harmaa- ja merilokki. Harmaalokkikanta kansallispuistossa on yli kaksinkertaistunut kantansa 1980-luvun puolivälin 1200 parista yli 2500 pariin. Isokokoisena ja voimakkaana lajina se on ajanut selkälokin ahtaalle, valloittamalla näiden entiset pesimäluodot. Vielä 1980-luvun laskennoissa merilokit pesivät pääasiassa yksittäispareina pikkuluodoilla tai isoimpien luotojen korkeimmilla kohdilla erillään mui-

den lокkien yhdyskunnista. Tuolloin koko kansallispuiston alueella pesii vain noin 60 paria, kun nykyään pesimäkanta käsittää jo reippaasti yli 100 paria ja useille luodoille on muodostunut pieniä 3-4 parin yhdyskuntia. Voittajiin voimme lukea myös merihanhen. Vielä kolmisenkymmentä vuotta sitten laji oli satunaispesijä. Pesiviä pareja tavattiin vuosittain vain 0-2 paria, kun nykyinen pesimäkanta käsittää noin 20 paria.

UUDET TULOKKAAT

Täysin uusia pesimälajeja olemme saaneet Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon viimeisen kolmen kymmenen vuoden aikana kyhmy-

Rohkenenkin väittää, että olen ainut henkilö joka on astunut jalallaan joka ikiselle Itäisen Suomenlahden kansallispuiston rantautumiskelpoiselle kohteelle.

joutsenesta, valkoposkihanhesta, kanadanhanhesta ja merimetsosta. Merikotkakin on yrittänyt pesintää puiston alueella.

Merimetson Itäisen Suomenlahden valloitus alkoi jo 1990-luvulla Venäjän puolella kahdessa yhdyskunnassa, jotka kummatkin käsittävät nykyään yli 1 000 paria. Ensipesintä kansallispuiston alueella tapahtui vasta 2000-luvulla, jonka jälkeen kannankasvu on ollut ripeä. Kansallispuiston yhdyskunnat olivat viime vuosina käsittäneet yli 1 000 pesivää paria.

Kyhmyjoutsen liittyi kansallispuiston pesimälinnustoon kesällä 1991, kun muutamia poikueita havaittiin puiston eri osissa. Vuotta aiemmin havaittiin jo pesimäaikana enteellisesti muutamia aikuislintuja alueella. Nykyinen pesimäkanta käsittää jo runsaat 30 paria.

Valkoposkihanhesta saatiin uusi pesimälaji Itäiselle Suomenlahdelle 1998 yhden parin pesiessä Kotkan Haapasaaristossa. Tämän jälkeen kannankasvu on ollut ripeää ja käsittää nykyään jo yli sata pesivää paria. Kanadanhanhi liittyi puiston pesimälinnustoon 1990-luvun puolivälissä, nykyinen pesimäkanta käsittää kymmenkunta paria.

Aivan viime vuosina on merikotka yrittänyt pesintää kahdesti Pyhtään ulkosaaristossa, mutta nämä ovat valitettavasti epäonnistuneet. Edel-

lisestä merikotkan pesinnästä alueella on kulunut jo yli 100 vuotta, viimeinen pesintä on tapahtunut tiettävästi 1800-luvun loppupuolella Pyhtään saaristossa. Itärajamme tuntumassa Venäjän puoleisilla saarilla on jo pitkään pesinyt kaksi merikotkaparia. Puiston länsipuolella Loviisan edustalla on yhdellä parilla ollut pesä muutamia vuosia.

Vakituisesti puistossa pesiviä päiväpetolintuja on vain yksi laji, nuolihaikka. Sitä tapaa pesivänä lähes jokaisesta isosta metsäpeitteisestä saaresta, kaikkein isoimmista jopa kaksi paria. Sarvipöllö on ainut pöllölaji, joka saattaa pesiä silloin kun myyräkannat ovat puistossa runsaat.

Varpuslintujen kannanmuutoksia ei ole seurattu yhtä tarkasti kuin em. lajien. Esimerkiksi niitty- ja luotokirvinen näyttäisivät vähentyneen sitten 1980-luvun puolivälin. Luotokirvinen on vähentynyt vain hie- man, 65 parista noin 50 pariin, mutta niittykirvisen parimäärä näyttäisi pudonneen yli 30 parista noin 10 pariin. Västäräkki, kivitasku ja varis näyttävät pitävän pintansa saaristossa, eikä merkittäviä kannanmuutoksia näiden kohdalla ole havaittavissa.

Kansallispuiston monipuolisesta lintulajistosta, mm. sorsalintujen ja kahlaajien sekä muiden lajien, joita en ole edellä käsitellyt, kannat ovat

pysyneet melko vakaina tai muutokset ovat olleet vähäisiä. Osa lajistosta taas ovat vähälukuisia tai satunaisia alueella, jolloin kannanmuutoksia on vaikea todeta.

HARRASTAJIEN HAVAINNOILLA TÄRKEÄ SIJA

Tässä olen lyhyesti esittänyt tapahtuneet muutokset Itäisen Suomenlahden kansallispuiston pesimälinnustossa viimeisten 30-40 vuoden ajalta, niin voittajien, kuin häviäjienkin osalta, uudistulokkaita unohtamatta.

Kysymys kuului, kun minulta pyydettiin tätä kirjoitusta: ”Miten luontoharrastaja on vaikuttanut kansallispuiston syntyyn?” Tuohon kysymykseen en edellä antanut suoraa vastausta, jotakin rivien välistä tietenkin voi lukea. Henkilökohtainen panokseni kansallispuiston syntymiseen Itäiselle Suomenlahdelle oli mielestäni lähes olematon, mutta lukuisten lintuharrastajien tekemillä havainnoilla vuosikymmenten ajalta ennen puiston syntyä on ollut suuri merkitys. Linnut ovat tärkeä osa kansallispuistoa ja niiden kannankehityksiä tulee jatkossakin seurata huolella ja toimia niin, että kannat pysyvät monipuolisina ja elinvoimaisina.

Seppo Grönlund

pitkän linjan lintuharrastaja

Villiminkki on häijy peto koko Suomenlahden alueella.

Olhavan jyrkännettä (Olhavanlammen pohjoispäässä).

Repoveden tähdenvälejä

Kun Kansallispuistokomitea mietinnössään v.1976 ehdotti Repoveden alueelle muodostettavaksi maapinta-alaltaan liki 3000 hehtaarin suuruista kansallispuistoa, ei luonnon- ja ympäristönsuojelu nauttinut likikään niin laajaa kannatusta kuin nyt, vuosikymmeniä myöhemmin. Nykyisin jopa kuntien tahoilta tulee ehdotuksia kansallispuistojen perustamisesta alueilleen. Tuolloin v. 1976 metsäyhtiö Kymmene Oy kävi välittömästi mietinnön ilmestymisen jälkeen taistoon kansallispuistotatuksen tuhoamiseksi aloittamalla hakkuut ja metsäteiden rakentamisen. Alueella, joka tällä hetkellä on erilaisten alueellisten matkailustrategioiden ja -visioiden kirkkaimpia kärkikohteita sekä yksi Suomen suosituimmista kansallispuistoista 80 000 vuotuisella kävijällään. Niin muuttuvat ajat ja arvostukset.

VETTÄ JA KIVEÄ

Naapurin poika oli minua joitain vuosia vanhempi ja kävi armeijan viereisessä Vekaranjärven varuskunnassa 1970-luvun jälkipuoliskolla. Sissikoulutuksessa tulivat Repoveden alueen maastot tutuiksi ja niistä riitti kiehtovia kuvauksia innokkaal-

le luontokuvaajanalulle. Matkaan oli tarttunut vesistöjen rikkomista louhaisista vuorimaista kertovia maastokarttalehtiäkin, joiden silmäily ei ainakaan vähentänyt innostusta.

Tuolloin alueella retkeilivät harvat ja valitut jos verrataan nykyisiin retkeilijämääriin. Toki varsinainen Repovesi oli monelle tuttu mökki-järvenä tai Kultareitin, Orilammen Majalta käsin tehtävien vesibussiristeilyjen kautta, mutta Repoveden itäpuolelle jäävä laaja metsämaa oli nykymittapuun mukaan eräänlaista terra incognittoa. Siellä touhusivat pääasiassa metsänhakkaajat ja armeija käytti sitä harjoitusalueenaan. Vielä vanhemmasta historiasta kertoivat tervahautojen pohjat, lahoavat uittolaitteet sekä muutamien, Puolustusvoimien ampuma-alueen tieltä väistymään joutuneiden erämaatalojen sijat. Tarinat kertoivat myös järjestäytyntä yhteiskuntaa syystä tai toisesta paenneista piileskelijöistä ja tietyistä lain vääärälle puolelle menevistä toiminnoista, joille hankalakulkuinen maasto tarjosi sopivat puitteet.

Huhtikuun ensimmäisellä viikolla vuonna -79 suksimme retkikaverini kanssa paksussa nuoskalumessa Re-

poveden rannan kalamajalta halki hakkuuaukkojen, taimikoiden, kallioiden mäkien ja yli järvien jäiden kohti Haukilampea. Se oli ensikosketuksieni maisemaan. Viimein hikisen pohraamisen päälle Haukilammen jäällä seisoessa ympärillä kohosivat kallioiset mäkimäet. Viereisen Haukilammenvuoren laella seisovan kolmiomittautornin huipulla koikkui korppi harmaan päivän pilviudussa. Pohraamisen vaiva oli ollut tämän arvoinen.

Vähintään yhtä hikininen oli rinkaretki heinäkuussa -80 sen sissikoulun käyneen naapurin kaverin kanssa. Karttamme ei ollut ihan ajan tasalla ja vähän väliä törmäsimme metsäautotiehen, jota ei kartalta löytynyt. Avohakkuut olivat avanneet maismaa. Retki tarjosi kuitenkin paljon uusia kiehtovia paikkoja, eikä muista retkeilijöistä ollut tietoaakaan.

SUOJELUN AIKA

80-luvulla Repoveden alueen suojelurintamalla ei tapahtunut juuri mitään. Alueella jatkui normaali metsätaloustoiminta. Vuosikymmenen puoliväliin mennessä metsäautotieverkosto oli saavuttanut nykyisen laajuutensa. Kaikkialle pääsi autolla.

Pitkälti ei tarvinnut patikoida minnekään, jos ei halunnut. Talviaika toi sentään ripauksen erämaisen rauhan tuntua, kun tieverkosto peittyi nietosten alle.

1988 Suomen luonnonsuojelu-liitto sentään esitti kansallispuiston perustamista alueelle. Hakkuista huolimatta alueen merkittävimmät arvot liittyivät maaston jylhäpiirteeseen topografiaan ja rantojen mökitömyyteen. Hienoja metsäkuvioita-kin oli vielä jäänyt jäljelle. 90-luvulle tultaessa Repovesi-asian ympärillä alkoikin sitten tapahtua. Alue, ja vääntö sen kohtalosta nousivat laajempaankin tietoisuuteen. Kesällä -90 Kymenlaakson maakuntaliitto-kin jo esitti kansallispuiston perustamista. Samoihin aikoihin nähtiin ensimmäiset suoran toiminnan tapahtumat, kun Woikoski Oy:n hakkuut synnyttivät yhteenottoja luonnonsuojeluväen ja hakkuuyhtiöiden välillä. Niiden seurauksena Kymen lääninhallituksen asettama työryhmä ehdotti perustettavaksi 850 ha:n suuruinen ydinalueen ja kuusi pienempää erityisaluetta. Samana vuonna vielä

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen valtakunnallisesta rantojensuojeluohjelmasta, johon Repoveden alue sisältyi kokonaispinta-alaltaan 4000 ha:n suuruisena.

80-luvun jälkipuoliskolla Valkealan kunta oli perustanut retkeilyreitin, joka kulki Repoveden alueen kautta. Sen myötä rakennettiin retkeilijöiden käyttöön tarkoitettuja tuli- ja laavupaikkoja. Mustalammenvuoren juurelle nousi erämaja, joka oli vilkkaassa käytössä ja Olhavan pystyillä kallioseinillä alkoi uusi aika, kun kalliokiipeilijät ympäri Suomea saapuivat paikalle. Repovesi oli lopullisesti löydetty.

Vietin runsaasti aikaani Repoveden alueen metsissä ja rannoilla 90-luvun alkuvuosina. Kyttäsin metsoja ja majavia, jäljitin ilveskissaa, kuuntelin varpuspöllöä ja huuhkajaa maaliskuun yönä. Yritin väistellä kasvaneita retkeilijämääriä, piiloutua. Erilaisten luvallisten rakennelmien lisäksi metsien kätköihin nousi erilaisia luvattomiakin rakennelmia, omalaatuisia ”leirikeskuksia”. Yksi aikakausi myös päättyi sen myötä,

kun Repovesi-kiistan eri osapuolet oli saatu saman pöydän ääreen. Viimeiset avohakkuut nykyisessä kansallispuistossa ja Aarnikotkan metsän luonnonsuojelualueella tehtiin 90-luvun alkuvuosina.

SUMA SEISOO

90-luvun puolivälin tienoilla Repovesi-asia oli esillä, mutta se ei edennyt suuntaan eikä toiseen. Vuonna -93 Kymmene Oy oli myynyt 500 ha:n alueen valtiolle lääninhallituksen työryhmän esittämältä ydinalueelta. Tämä ydinalue ja erityisalueet eivät kuitenkaan olisi vielä riittäneet kansallispuiston edellyttämään 1000 ha:n minimikokoon. Ympäristöministeri Pekka Haavisto vieraili luonnonsuojelupiirin kutsumana tutustumassa Repoveden alueeseen ja kansallispuistohankkeeseen elokuussa -97. Näkyvin kiistanaihe noihin aikoihin oli yksittäisen yrityksen poikkeuslupa-anomus lomakylän rakentamiseksi ydinalueelle. Asiaa palloteltiin vuosikausia taholta toiselle aina Korkeinta hallinto-oikeutta myöten. Kesällä -99 Ympäristökeskus sai vii-

Ympäristöministeri Pekka Haavisto tutustumassa Repoveden alueeseen elokuussa 1997.

Metsän polttoa Kapiaveden Määkijänniemessä Aarnikotkan Metsän suojelualueella kesäkuussa 2008.

mein Ympäristöministeriöltä luvan julistaa suunniteltu lomakylän alue toimenpidekieltoon ja neuvottelut alueen hankkimiseksi valtiolle käynnistivät.

KANSALLISPUISTOKSI

Kun vanha vuosituhat lähti viimeiselle vuodenvierroon Repovesi-asiasta makasi seisovassa vedessä. Kaiken lisäksi Repoveden kansallispuiston perustaminen oli otettu pois ympäristökeskuksen vuoden 1999 tulostavoitteista. Helmikuussa julkaistiin Kansallinen metsäohjelma, jossa tunnustettiin Etelä-Suomen metsien heikko suojelutilanne. Ohjelmassa luvattiin kehittää metsien suojelua ja sitä varten perustettiin laajapohjainen työryhmä. Samaan aikaan Kymenlaakson luonnonsuojelupiirissä oltiin tyytymättömiä Repoveden suojelutilanteen epämääräisyyteen ja

paikoilleen jämähtämiseen. Luonnonsuojelupiiri käynnisti massiivisen ja laaja-alaisen Repoveden suojeluun tähtäävän kampanjan.

Piiri lähetti runsaasti vetoomuksia, kannanottoja ja lausuntoja kaikille asiasta vastaaville viranomais- ja päättäjätahoille sekä kaikkiin mediaan. Viesti oli se, että Etelä-Suomen metsien suojelu on aloitettava Repoveden kansallispuiston perustamisella. Ajatus sai laajaa tukea useilta muilta luonto- ja kansalaisjärjestöiltä. Saman vuoden kesällä piiri kutsui eduskunnan Ympäristövaliokunnan retkelle Repovedelle. Piirin puheenjohtaja Lassi Kujala teki ankaraa jalkatyötä virkamiesten ja päättäjien parissa sekä pitämällä kuvailtoja eri puolilla Etelä-Suomea. Kansallispuistohanke saatiin uudelleen hereille ja asia alkoi mennä eteenpäin askel askelelta. Syyskuussa -99 luonnon-

suojelupiiri jätti lakialoiteluonnoksen Repoveden kansallispuiston perustamiseksi. Lokakuussa viisi ensimmäistä kansanedustajaa kirjoittivat lakialoitteen kansallispuiston perustamisesta valtion omistamalle tuhannen hehtaarin alueelle. Marraskuussa samana vuonna Repovesi nostettiin mukaan Suomen luonnonsuojeluliiton v. 2000 toimintasuunnitelmaan kiireellisimpänä edistettävänä kansallispuistohankkeena ja 30.11.1999 jätettiin eduskunnan kansliaan 102 kansanedustajan allekirjoittama lakialoite.

Tämän jälkeenkin kansallispuistohanke koki vielä lieviä yöpakkasia ja lyhyitä lepovaiheita. Kun UPM-Kymmene 12.11.2011 ilmoitti lahjoittavansa 500 ha valtiolle Repovedellä ja tämän lisäksi rauhoittavansa vapaaehtoisesti 1200 ha Natura-rajan sisäpuolella olevia metsiään lii-

tettäväksi tulevaan kansallispuistoon, peli oli sillä selvä ja sinettiä vaille valmis. Repoveden kansallispuisto perustettiin 1.1.2003.

REPOVESI EILEN JA TÄNÄÄN

Millaisina näyttäytyvät muutokset Repoveden alueella yli 33 vuoden retkeilyhistorian valossa? Vesitse Repoveden suunnasta tullessa muutokset ovat vähäisiä. Savonradan junat pauhaavat ohitse kuten vuosikymmeniä aiemminkin eikä mökkien määrä ole lisääntynyt mainittavasti. Repoveden itärannalle on ilmestynyt joitakin retkeilyä palvelevia rakenteita. Metsään astuessa muutokset ovat jo huomattavammat, vaikka Pahkajärven ampuma-alue ajoittain soitteleekin samaa taustajytinää kuin ennenkin. Vuosikymmenten takaiset avohakkuut ovat umpeutuneet terhakkaiksi taimikoiksi eikä uusia hakkuuaukkoja ole.

Maastoon on kuitenkin ilmestynyt uusia, pieniä rytöön kaadettujen puiden aukkoja, joilla halutaan nopeuttaa monille eliölajeille elintärkeän lahopuun syntyä entisiin talousmet-

siin. Samaan luonnonmetsien dynamiikan palauttamiseen on pyritty myös metsien kulotuksilla. Haukilammenvuoren kolmiomittaustorni, aikoinaan Etelä-Suomen upeimmat metsänäköalat tarjoava paikka sille, joka sinne uskalsi kiivetä, on romahnut jo vuosia takaperin.

Vähäisimmällä käytöllä olleet metsäautoteiden pistot alkavat osin jo reunoitakasin umpeutua roudan ja sateiden samalla muokatessa tien pohjaa. Autoilu on estetty puomein ja sallittu vain puiston työntekijöille sekä alueella operoiville yrittäjille. Samalla on kuitenkin tehty uusia uria omin voimin liikkuvien retkeilyvirtojen ohjaamiseksi ja hiihtoreitien pohjiksi. Uusia laavuja ja taukopaikkoja on rakennettu. Tiettyinä aikoina suosituimmilla paikoilla riittää vilskettä ja vipinää kymmenien tuhansien retkeilijöiden vieraillessa alueella. Suurin osa vierailijoista liikkuu melko suppealla alueella ja sen vuoksi retkeilyä palvelevat ja sitä ohjaavat rakenteet ovat välttämättömiä. Jotain on menetetty, jotain muuta saatu tilalle.

Kairoja rinka selässä halkomaan tottuneelle tunturisudelle Repoveden alue on toivottoman pieni vaellettavaksi. Reitit ovat nopeasti kuljettu läpi. Lisäksi varsinaisesta kansallispuistoalueesta vähintään kaksi kolmasosaa sijaitsee liikkumiskieltoalueella, jota vielä laajennettiin länteen päin 2000-luvun alussa. Tällä alueella ei olekaan minikäänlaisia retkeilyrakenteita, ja siellä kulkevat enää vain harvat luvan kanssa liikkuvat. Tällä alueella voikin nykyisin paikoin saada aistimuksen todellisesta erämaan hengestä. Repoveden alueen ainutlaatuisuutta ei voi kuitenkaan mitata Lapin tiettyjen kairojen mitakaavoilla. Sen arvot ovat toisaalla. Tulee lisäksi muistaa, että kansallispuistot ovat perustettu ensisijaisesti alkuperäisluonnon suojelemiseksi ja turvapaikoiksi, joissa ihmisen toimet ovat sopeutettava luonnon asettamiin reunaehtoihin. Tämä tulisi pitää mielessä myös Repoveden kansallispuiston ns. kehittämistä suunnitellessa. Me olemme siellä vieraina.

Mika Honkalinna
luonnonvalokuvaaja

Haukilampi
syysiltana.

MIKA HONKALINNA

MIKA HONKALINNA

Näkymä Haukilammenvuorelta.

Valkmusaa
Haukkavuorelta
katsottuna.

Valkmusan kansallispuisto

Kymenlaakson luonnonsuojelutoimikunnan puheenjohtaja, Sten Stenius kirjoitti toimikunnan vuosiraportissa vuodelta 1976: ”Että Pyhtään suot vielä ovat tähän asti säilyneet suureksi osaksi luonnontilaisina, on Kymenlaakson luonnonsuojelutoimikunnan merkittävimpiä ja myös suuritöisimpiä saavutuksia.”

Tosiaankin Pyhtään soiden arvo tiedostettiin jo varhain ja niiden säilymiseksi tehtiin paljon töitä. Muistan mm. silloiselle maa- ja metsätalousministeri Johannes Virolaiselle lähetetyn kirjeen, jossa Valkmusan alueen Munasuota esitettiin luonnonpuistoksi ja Kananiemensuota kansallispuistoksi. Asiaa kiirehditettiin kutsumalla keskeisiä suotutkijoita selvittämään suoekosysteemiä.

Jo 1968 Kimmo Tolonen julkaisi Kymenlaakson Luonto-lehdessä tutkimustulokset sekä Munasuosta että Kananiemensuosta. Lähes vuosikymmen myöhemmin Sten Stenius referoi Tolosen artikkeleja ruotsiksi, ja oli kutsunut suota katsomaan myös professori Rauno Ruuhijärven.

Paljon tätä aikaisemminkin soiden arvo oli huomattu. Ensimmäinen tutkija, joka retkeili Pyhtään soilla tutkimusmielessä, oli jo yli sata vuotta sitten alueeseen tutustunut nuori kasvitieteilijä, A.T. Saelan, joka itäiselle Uudellemaalle suuntautuneella retkellään kävi myös Munasuolla ja Valkmusalla. Saelanin matkalta on museonäytteitä, ja kaiken kaikkiaan hänen matkastaan julkaistu kirjanen on yksi ensimmäisiä floristisia kuvia koko Suomessa. Kasvitieteelle

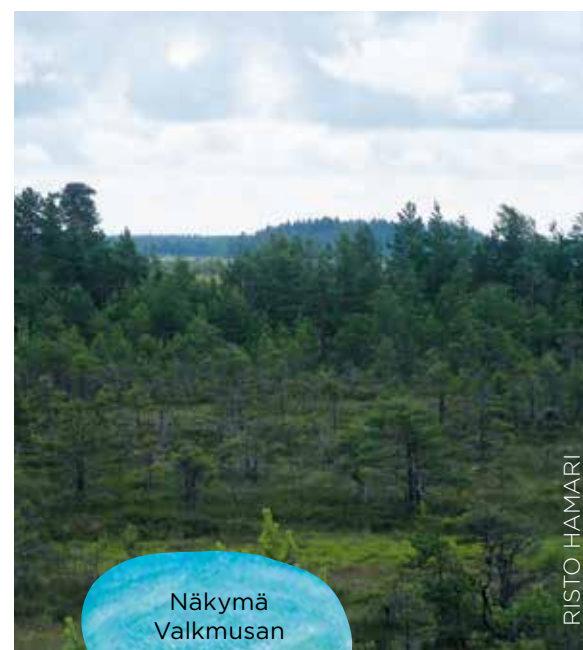
oli melkoinen tappio, että Saelan ei jatkanut kasvitutkimuksiaan, vaan vaihtoi lääketieteeseen, josta tulikin hänen varsinainen ammattinsa. Yhtä kaikki hänen tutkimustensa ansiosta tiedämme varsin pitkältä ajalta tietoa ja Kymenlaakson kasvillisuudesta.

Sekä Munasuo että Kananiemensuo ovat vyöhykkeessä, johon kuuluu ns. laakiokeitaista, siis eteläisimmän Suomen suotyyppijä. Asiantuntijat arvioivat, että Munasuo on yksi edustavimmista laakiokeitaista koko Suomessa. Kasvillisuutensa perusteella Pyhtään soihin kuuluu hyvin monenlaisia suotyyppijä. Kananiemensuolla niitä on eniten – useita kymmeniä, mutta myös Munasuolla ja Mustajärvensuolla on lukuisia suotyyppijä. Paitsi putkilokasveihin kiintyy kansallispuistossa huomio erityisesti

raikasammaliin. Siellä on osia, jotka saavat ravinteensa mineraalimaan valuvesistä, pelkän sadeveden varassa olevia osia tai lähteikköisiä kohtia, on näillä kaikilla lajimäärää rikastava vaikutus.

Monipuolinen kasvilajisto varmistaa sen, että kansallispuiston eläinmaailma on myös runsas. Erityisesti perhosia vuosien ajan tutkinut Markku Suoknuuti on kartoittanut varsin tarkkaan alueen perhoslajistoa. Vastikään perhostutkijain seuran julkaisussa, Baptriassa on hänen selvityksensä Etelä-Kymenlaakson soiden perhosista, mukaan luettuna Kananiemensuo ja Munasuo.

Valkmusan kansallispuisto on käytöltään hyvin erilainen verrattuna kahteen muuhun Kymenlaakson kansallispuistoon. Repovedellä on käyttökelpoinen polkuverkosto, yöpymis- ja tulentekopaikkoja, laitureita ja näkötorni. Itäisellä Suomenlahdella on monenlaisia saaria, joista osalla on leiriytymis- ja tulentekomahdollisuus, laitureita, käymälöitä.

Näkymä
Valkmusan
lintutornista.

Onpa Ulko-Tammiossa näkötornikin. Valkmusasta puuttuvat lähes kaikki mainitut mukavuudet. Suo on muutoinkin vaativa paikka liikkuu. Liikkumista helpottamaan on tehty pitkospuut, joita pitkin suolla voi kiertää noin parin kilometrin mittaisen kierroksen. Matkalla näkee suon edustavimpia osia ja puolen välin näkötornista voi tarkkailla suon linnustoa ja maisemia.

Valkmusassa on silti paljon koettavaa. Suokasvillisuus on edustavaa ja tyyppillistä. Lähteisyys, mineraalimaan vaikutus ja erilaiset korkeus- ja tasot synnyttävät monimuotoisen ekosysteemin, jonka merkitys kohoo sitä suuremmaksi, mitä uhatumpaa suoluonto on muualla maakunnassa. Suon vahvat tuoksut, usvaisuus, lintujen äänet ja syksymmällä marjasto houkuttelevat kävijöitä kokemaan tätä kosteikkoluonnon hienoa näyte-kappaletta maakunnassamme.

Luontoväki on ottanut Pyhtään suot vakituisesti kohteekseen. Sinne järjestetään opastettuja yleisöretkiä. Avoimilla retkillä kävijöiden jono venyy kymmenien metrien mittaiseksi, sillä suolla on paras liikkua pitkospuuta pitkin. Syitä on parikin. Suoluonto on varsin herkkä ja kymmenien jalkaparien alla pinta rikkoutuu helposti. Toisaalta vetisenä aikana saappaatkaan eivät pelasta kastumiselta, jos astuu syrjään pitkospuilta. Suolla pidetään myös koulutustilaisuuksia. Esimerkiksi Helsingin yliopiston Kotkan yksikkö on järjestänyt siellä kosteikkokursseja ja Suomen luonnonsuojeluliiton suokurssin kohteena on ollut Valkmusan kansallispuisto. Mutta ennen kaikkea suo on virkistyskäyntien kohteena. Hyvän kuvauksen suon tunnelmista saa Kaarina Östin artikkelista Kymenlaakson Luonto-lehdessä vuodelta 2009.

Pitkospuut helpottavat suolla liikkumista ja suojelevat herkkää suoluontoa.

Kansallispuistossa on lupa kerätä marjoja ja sienä. Tässä suhteessa Valkmusan kansallispuisto on antoisa. Karpalosaalis on kaikkina vuosina varma ja runsas. Lakkoja sieltä löytyy hyvinä vuosina kohtuullisesti, mutta kaikki vuodet eivät ole yhtä antoisia. Sienä on myös hyvä valikoima, mutta parhaiten niitä löytyy suon reunamien kosteista metsistä.

Valkmusan kansallispuisto on loistava täydennys Kymenlaakson kansallispuistojen kokonaisuuteen. Jokainen kolmesta kansallispuistostamme on varsin erikoinen ja omaleimainen sekä heijastaa hyvin luontomme monipuolisuutta mereltä sisämaahan.

Risto Hamari

FL, biologi,
Kymenlaakson luonnonsuojelupiirin puheenjohtaja

ISOKULTASIIPPI, *Lycaena dispar*

Isokultasiipi, ”tuliperhonen” (*Lycaena dispar*) on 1970-luvun tulokkaita. Se oli silloin yksi maamme harvinaisimpia päiväperhosia. Ensimmäiset yksilöt havaittiin 1972 Joutsenossa ja Virolahdella. Perhonen levisi Suomeen luultavasti Virosta. 1980-luvun alussa se oli kotiutunut ainakin kaakkoisimpaan Suomeen. Omat havaintoni ovat vuodelta 1982. Silloin näin lentelemässä ja kukilla 20–25 kultasiipiyksilöä noin vajaan hehtaarin alalla. Perhosten mielipaikat ottaa aurinkoa olivat kurjenjalan kukat. Vuonna 1983 havaitsin ainoastaan yhden kuluneen koirasperhosen. Päivämäärä 18.7. saattoi olla merkki lentoajan loppumisesta.

Tämän kauniin kultasiiven vaatimukset alueesta, jossa se haluaa viihtyä ovat: Kosteapohjaiset tulva- ja rantaniityt ja siellä täytyisi kasvaa sen toukkien ravintokasveja. Toukat syövät vesihierakan ja isohierakan lehtiä, myös hevонhierakka kelpaa. Pienen toukan alkuelämä on talvehtimisen jälkeen joskus melkoisen kovaa, koska se saattaa joutua joinakin vuosina kevään tulvavesien alle.

Perhonen rauhoitettiin vuonna 1983. Rauhoittaminen oli mielestäni silloin perusteltua lajin säily-

lymisen kannalta. Myös lajin esiintymäalueiden suojelu olisi ollut silloin tärkeää. Sen esiintymäpaikat olivat kovien muutospaineitten alaisia. Perhonen selvisi kuitenkin kaikista muutoksista. Nyt se esiintyy monilla eteläisen Suomen rantaniityalueilla. Vuonna 1999 suoritettiin kartoitus kultasiiven esiintymisen tilasta. Esiintymispaikalla tavattiin aikuisia ainoastaan kolme, yksi koiras ja kaksi naaraa. Hierakkakasvustosta, vesihierakoiden lehdistä löytyi melkoinen määrä kultasiiven munia. Niitä oli noin 70. Tämä osoittaa, että kultasiivellä menee kohtalaisen hyvin. Tähän kaikkeen on luultavasti vaikuttanut myös ilmaston lämpeneminen, jolloin perhosen esiintymisen pohjoisraja on siirtynyt ylöspäin. Olemme saaneet Suomenlahden etelärannalla jonkin verran tukijoukkoja meidän kultasiipikannan avuksi. Virossa laji on kuuleman mukaan selvästi runsastunut. Toivottavasti jatkossakin on pelkkää hyvää kerrottavaa tämän perhosen elämästä Suomen kamaralla.

Harri Luoma

Lehtojensuojeluohjelma

Ympäristöministeriö asetti 1985 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää kuinka paljon ja missä osissa maamme oli suojelun kannalta arvokkaita lehtometsiä. Työtä nopeutti se, että työryhmällä oli käytössään vuonna 1980 aloitetun valtakunnallisen lehtojen inventoinnin tulokset. Lisäksi maan eri osissa kymmenet vapaaehtoiset luonnonsuojelijat täydensivät inventointien tuloksia ja antoivat omat tietonsa käytettäväksi. Työryhmän puheenjohtajana oli Markus Alapassi Ympäristöministeriöstä ja sihteerinä Aulikki Alanen.

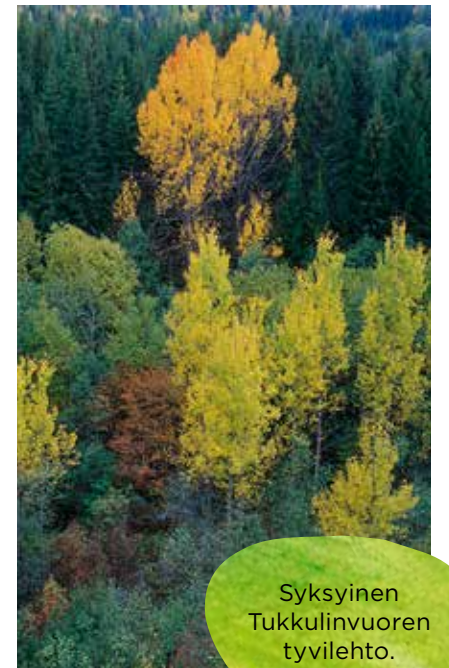
Eniten lehtoja kuvattiin ns. lehtokeskusten alueilta, mutta sellaisia ei Kymenlaaksossa ollut. Niinpä täällä kuvatut kohteet olivat lähinnä kallionalus-, puronvarsi-, lähde-, tai rantalehtoja. Monia tutkijoita osallistui lehtojen inventointiin Kymenlaaksossa, mutta määrällisesti eniten tietoja välittivät FT Tapio Rintanen ja FL Risto Hamari.

Lehtojensuojeluohjelmassa esitettiin valtakunnallisen arvonsa perusteella suojeltavaksi Kymenlaaksossa 19 lehtoa. Suurin osa niistä (6) oli rantalehtoja joen tai meren rannalla. Todennäköisesti ne olivat parhaiten säilyneet, sillä ranta on vaikea ottaa

muuhun käyttöön. Suojeltavat rantalehdot ovat: Lehmän lehdot, Keltin rantalehdot, Lehtisensaaren lehdot, Pien- ja Suurvaskon kannaksen lehto, Karjalansaaren lehto ja Sumerinsaaren lehto. Toiseksi eniten on puronvarsilehtoja (5). Niistä enemmistö on Iitissä ja erityisenä syynä on taponlehden suojelu. Iitin kohteita ovat Kaalijoki, Savioja ja Kontoja. Myös Pentsojan lehto kuuluu suojeltaviin kohteisiin kuten Salakoskikin.

Lähes yhtä paljon kuin puronvarsilehtoja on kallionaluslehtoja (4). Niitä voi pitää Kymenlaaksolle tunnusomaisina, sillä vallitseva kivilaji, rapakivi on niukkaravinteista, mutta moroutuu helposti. Kalliojyrkänteiden tyvellä on lohkareita ja soraa, josta ravinteet ovat helpommin saatavissa kuin kiinteästä kalliosta. Jos lisäksi positio auringon suhteen edullinen, ovat kasvuolosuhteet hyvät vaativallekin lajistolle. Kallionaluslehtoja ovat Härkämäki, Vahtermäki, Tukkulinvuori ja Uuperinmäen kallionaluslehto.

Vähiten eli vain kaksi kappaletta lehdoista oli lähteikköjen tai harju-rinteiden yhteydessä. Edustava sellainen on Kaipiaisissa, missä runsas tuoksumatarakasvusto on Salpaus-

Syksyinen Tukkulinvuoren tyvilehto.

selän tihkupinnalla. Myös Selänpään Saarnikorvessa on lähteisyyttä ja siihen liittyvää näyttävää kasvillisuutta. Merraslahti ja Ritti ovat lehtomaisia rinteitä, joissa kasvaa omaleimainen kasvillisuus. Ritti, samoin kuin Selänpään Saarnikorpi ovat kuuluisia saarnen esiintymisalueen pohjoisrajan kasvupaikkoja, ja jo sen vuoksi rauhoituksen arvoisia.

Valtakunnallisesti arvokkaiden lehtojen lisäksi maakunnasta inventoitiin kymmenittäin muitakin lehtoja. Ne kaikki arvioitiin samoja kriteereitä käyttäen ja listattiin maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaiksi lehdoiksi. Niiden merkitys perustuu, paitsi lehtoekosysteemin olemassaoloon, harvinaisiin puihin, pensaisiin tai ruohovartisiin kasvei-

Kallionaluslehtoja voi pitää
Kymenlaaksolle tunnusomaisina.

Äljyn rantalehdon kesäistä rehevyyttä.

RISTO HAMARI

hin. Vaikka lehtojen osuus metsistä on häviävän pieni, on niitä löydetty kaikista Kymenlaakson kunnista. Kuten sanottu, ei meillä ole varsinaisia lehtokeskuksia, mutta lehtojen määrä vaihtelee alueittain. Itissä on useita lehtoja ja sen ohella lehtomaisia metsiä. Syynä on kallioperän kalkkipitoisuus, joka on suurempi kuin rapakivialueella.

Myös Miehkälässä ja Virolahdella on kuvattu runsaasti lehtoja. Rapakivialueena se ei ole ympäristöään rehevämpi, mutta muita alueita tarkemmin tutkittu. Molemmista kunnista onkin kuvattu kymmeniä lehtokohteita, suuri osa pieniä ja vain paikallisesti merkittäviä.

Maakunnallisesti merkittäviä lehtokohteita kunnittain ovat mm. seuraavat lehdot: Humaljoen lehto (Anjalankoski), Tallusjoen lehto (Elimäki), Ristiniemen rantalehto

(Hamina), Hiidensaaren lehto (Iitti), Lautaniemen lehto (Jaala), Äljyn rantalehto (Kotka), Niinimäen lehto (Kouvola), Ruotsulan Huuhkajavuoren lehto (Kuusankoski), Järvenpään vuori (Miehkälä), Papinsaari (Pyhtää), Toikkalan linnavuori (Valkeala), Ala-Vaaherlammen lehto (Vehkalahdi) ja Pönninmäen lähdelehto (Virolahti). Kunnista on käytetty vanhoja nimiä, jotta lehtojen kohdentaminen on tarkempaa ja alueen lehdot tulee kattavammin kuvattua.

Maakunnallisesti arvokkaiden lehtojen kohdalla vaikuttavat samat syyt kuin valtakunnallisesti arvokkaissa lehdossa. Luettelossa ehkä ainoa poikkeus on Lautaniemen lehto, jonka aiheuttaa kallioperä. Koko Lautaniemi on diabaasia. Se on rapakiveä selvästi ravinteikkaampaa, mikä näkyy mm. metsäkasvillisuuden rehevyytenä ja kämmekköiden runsautena.

Paikallisesti arvokkaiksi merkityissä kohteissa on hyvinkin merkittäviä lehtoja, jotka sijaintinsa tai luontonsa puolesta ovat tärkeitä. Ne saattavat liittyä johonkin muuhun luonnon kannalta arvokkaaseen kohteeseen, jolloin kokonaisuudesta tulee merkittävä. Pienialaisia lehtoja, jotka ovat maisemallisesti komean vuoren lähellä, ovat Junkkarinvuoren ja Vuohivuoren lehdot. Rantalehtoja edustavat Mullinkosken, Läkäjärven, Lupinlahden ja Pienen Haukilammen lehdot. Näkkimistön lehto on Salpausselän tyven lähteikköisellä tihkupinnalla ja Niivermäen lehto tärkeän virkistysalueen yhteydessä keskellä suurkaupunkia.

Risto Hamari

FL, biologi,
Kymenlaakson luonnon-
suojelupiirin puheenjohtaja

Kiviainesohjelmat

Taloukasvu 1960-70-luvuilla aiheutti voimakkaan tarpeen käyttää soravaroja teiden tekoon ja rakentamiseen. Kiviainesten liiallisen käytön uhkaan haluttiin Kymenlaaksossa kiinnittää huomiota heti alkuvaiheessa, sillä ensimmäisillä Luonnonsuojelupäivillä vuonna 1962 retkikohteina olivat Suurivuori, Junkkarinvuori ja Hiidenvuori sekä Salpausselkien alue. Silti monilla paikkakunnilla oli ristiriitoja soranoton ja suojelutarpeen välillä. Niinpä samoihin aikoihin käynnistettiin valtakunnallinen harjulentutkimus, sillä harjuntuoto katsottiin uhatuksi. Ensimmäiset raportit valmistuivat Savosta 1977, ja niitä seurasivat

Keski-Suomen ja Pohjois-Karjalan tutkimusraportit 1980-luvun vaihteessa.

Kymenlaaksossa soravarojen selvittäminen sai vauhtia, kun Suomen Akatemia rahoitti tutkimusta Salpausselkäalueen harjuntuonon tilasta. Samassa yhteydessä työtä laajennettiin koko Kymen läänin aluetta kattavaksi. Silloisen Seutukaavaliiton alaisuudessa kenttätöitä tehtiin Osmo Kontturin johdolla. Vuonna 1985 valmistui loppuraporttina seikkaperäinen selvitys: Kymenlaakson harjuntuoto. Se valmistui sopivasti III seutukaavan valmistusvaiheessa, joten raportin tietoja voitiin käyttää maakuntakaavan valmistelussa.

Työn kuluessa haastateltiin myös maakunnan luontoharrastajia. Esimerkiksi seutukaavatutkija Lasse Liljeqvist ja kasviekologi Risto Hamari avustivat tutkijaa työssään. Kymenlaakson raportti poikkeaa aiemmista sikäli, että vuonna 1982 säädetty maa-aineslaki vaikutti merkittävästi sora-aineksen käyttöön luonnon esiintymistä. Niinpä Kymenlaakson raportissa on toimenpidesuosituksia myös harjuntuonon käyttöön liittyen.

Harjujen uhanalaiseen tilaan oli herätty myös Suomen luonnonsuojeluliitossa. Vetoamus harjujen suojelusta puettiin kirjaseen muotoon, Suojele harjuja (SLT 1983). Siinä selvitettiin uuden maa-aineslain vai-

Heisanharju mutkittalee Kelesjärven ja Heisanjärven alueella.

RISTO HAMARI

kutusta ja kerrottiin harjuluonnon omaleimaisuudesta. Osmo Kontturi oli mukana tässäkin työssä.

Kiviaineksen tarve oli kuitenkin edelleen valtava. Moniin harjuihin tai sora muodostumiin myönnettiin maa-aineslain mukaisesti lupia. Esimerkiksi Salpausselkä -alueelle Jaalassa ja Kouvolassa on syntynyt melkoisia sorakuoppia, joista osa on jo maisemoitu, eivät kuitenkaan kaikki. Koska sorakerrostumat ovat erinomaisia pohjaveden kertymäalueita, uhkasi voimaperäinen soranotto myös vesihuoltoa. Viranomaiset selvittivät asiaa vuonna 2000 käynnistyneessä POSKI-hankkeessa, jonka pohjalta pohjaveden ja kiviaineksen käytön suhteen pyrittiin hallittuun tulokseen.

Harjuluonnon selvittelyssä Kymenlaaksosta kuvattiin seitsemän valtakunnallisesti merkittävää kohdetta. Ne ovat:

- Kelesjärven harjualue
- Kaunissaaren harjualue
- Hammassyrjänmäki
- Vuolenkoski
- Selänpää-Vuohijärvi
- Pitkäviirin harjualue
- Lampisaaren harjualue

Näistä Pitkäviirin harjusaari sai arvoisensa kohtelun, kun molemmat se ja Mustaviiri liitettiin Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon. Omaleimaisen luontonsa perusteella se oli aikanaan kansallispuiston läntisimpiä suuria saaria. Se ei ollut ainoa harjusaari merialueella. Kaunissaaren harjualue on vähintään yhtä edustava. Asuttuna saarena Kaunissaarta ei kuitenkaan sisällytetty kansallispuistoon. Ennen pitkään leirintäalueelle eli harjujakson koimeimmalle osalle kaavailtiin mökkikylää. Luonnonsuojelijat vastustivat

Salpausselkien hyvälaatuinen sora on monin paikoin rohmattu raaka-aineeksi.

Kallioita ei oltu kuitenkaan tutkittu samalla monipuolisuudella kuin harjuluontoa.

hanketta, mutta kunta kannatti yrittöimintää ja myönsi luvan mökkikylälle. Seuraukset ovat selvästi nähtävillä. Herkkä harjuluonto on voimakkaasti kulunut mökkikylän alueella ja mönkijän jäljet säilyvät pitkään kanervakankaalla.

Hammassyrjänmäki ja Selänpään-Vuohijärven alue ovat Salpausselkien edustavimpia kohtia. Hammassyrjänmäki ensimmäisellä Salpausselällä edustaa Kymenlaakson vanhinta kivan maan aluetta. Sen lakiosat ovat olleet mannerjään vetäytyttyä ensimmäiset merestä paljastuneet maat. Korkeimmat kohdat ovat jopa veden koskemattomia osia, kun ylin ranta on ollut alempana kuin Hammassyrjänmäen laki. Selänpään alue toisella Salpausselällä on puolestaan hyvin monipuolinen ja edustava sora muodostuma. Siellä on laaja lakitasanne, kumpumoreeneja, harjukuoppia ja sulavesiuomia selvästi näkyvillä. Esimerkiksi Hunkeriromppujen suppalue on edustava osoitus jääkauden loppuvaiheen dynamiikasta.

Lampisaaren ja Kelesjärven harjalueet ovat Sisemmän Salpausselän pohjoispuolella. Molemmat ovat luonnonkauniita paikkoja järvi alueen keskellä. Lampisaaren kapea harju työntyy pohjoiseen Vuohijärven eteläpäästä. Kelesjärven ja sen lähellä olevien Heisanjärven, Luotojärven ja Mustalampien alue on kuin Puhkaharju pienoiskoossa. Kelesjärven alue onkin suojeltu mainiona retkei-

lyalueena ja sen palveluvarustusta on vähitellen parannettu.

Valtakunnallisesti merkittävien kohteiden lisäksi maakunnassa on useita muitakin tärkeitä sora-alueita. On syytä korostaa, että pienialaistenkin harjujen yhteyteen muodostuu edullisen pienilmaston alueita, jotka lisäksi ovat ympäristöään lämpimämpiä kasvupaikkoja ja siten vaateliaille kasveille sopivia. Toinen tärkeä, vielä heikosti tutkittu sorakohde, on vedenalainen harjuluonto. Toistaiseksi maakunnassa ei ole riittävästi suojeltu vedenalaista harjuluontoa, jonka rauhoittamisella ainakin tärkeimmiltä osin on jo kiire.

KALLIOAINES

Maa-aineslain säätäminen vaikeutti vapaata harjusoran käyttöä siinä määrin, että käyttäjien katseet kääntyivät kallioihin. Louhintaa ja murskausta toivat käyttöön uuden soralähteen, kallioiden kiviaineksen.

Kallioita ei oltu kuitenkaan tutkittu samalla monipuolisuudella kuin harjuluontoa. Pian kävi ilmeiseksi, että kallioekosysteemin arvokkaita osia louhittiin murskeeksi riittävien tietojen puuttuessa. Niinpä 1980-luvun puolivälissä eri puolilla maata käynnistyi pilottiohjelmaa, joiden avulla saatiin tietoa luontonsa ja kulttuurinsa perusteella arvokkaista kallioalueista Suomessa.

Tässä työssä Kymenlaakso oli jo alkuvaiheessa mukana. Kymen-

laakson Luonnon Ystävät niminen luontojärjestö sai vastuulleen suojelukriteeristön valmistelun ja Kymen läänin niiden kallioiden luokittelun, joilla oli suojeluarvoa.

Kiviaineksen käyttäjät olivat kuitenkin nopeita. Jo 1990 valmistui Kymen läänin seutukaavaliittojen yhteistyönä selvitys suurimpien taajamien lähialueen kiviaineksen laadusta. Tarkoituksena oli löytää murskaukseen sopivia kallioalueita läheltä taajamia. Tämä sai vauhtia myös vapaaehtoisuuteen. Työryhmällä Hamari – Husa – Rintanen selvitettiin entisen Kymen läänin alueelta suojelua vaativia kallioita. Kohteilla tutkittiin geologisia, geomorfologisia, kasvistollisia ja muita arvoja, kuten arkeologiaa, kulttuurihistoriaa ja maisema-arvoja. Selvitystyön tuloksena oli kolmesata neljäkymmentä kalliota, jotka luokiteltiin valittujen kriteerien mukaan kuuteen luokkaan. Suojelun kannalta arvokkaiksi karsiutui Kymenlaaksosta seitsemän kallioaluetta ja lukuisia yksittäisiä kallioita, joita koko läänin alueelta oli noin sata.

MERKITTÄVIMMÄT ALUEET OLIVAT

- Repoveden alue
- Kimolan kallioalue
- Huhkaimenvuoren alue
- Merkjärven alue
- Ruhmajärven alue
- Vuohivuoren-Pakanavuoren alue
- Kokkovuoren-Aataminvuoren alue

Yksittäisten vuorten osalta käytiin monta taistelua. Kuvaava on Jaalan Ilvesvuoren kohtalo. Kivilajiltaan erikoinen ja jylhä kallio kohosi arviossa valtakunnalliseen luokkaan. Sinne haettiin louhintalupaa, jota ympäristöjärjestöt ja ympäristökeskus vastustivat. Lupaviranomaisena Jaalan kunta kuitenkin myönsi luvan louhintaan. Nyt tämä arvokohde on lähes kokonaan hävitetty Jaalassa.

Kotkassa taistelut käytiin sekä Jylpynvuoresta että Korvenkallioista. Edellinen ehdittiin louhia puolittain, niin että vain kulissimainen länsisivu jäi pystyyn. Jälkimmäiseen haettu louhintalupa onneksi estettiin ratkaisulla, jossa Kotkan alueen kalliolouhinta keskitettiin ns. Mokran alueelle. Viimeksi mainittu alue on ollut niistä ajoista voimakkaan

kalliolouhinnan kohteena aina valituksiin asti.

Laajoista, edustavista kallioalueista Repoveden seutu korostui selvästi. Kallio-ohjelman aikaan alue ei vielä ollut kansallispuistona, joten sen luonnonkauneus sai näin myös tutkittua näyttöä edustavuudesta, jota nyt pidetään itsestäänselvyytenä. Toinen Pohjois-Kymenlaakson jylhä kallioomaasto Kimolassa on osoitus Rapakiven vaihtumisesta muiksi syväkiviksi, pääasiassa graniitiksi ja gneissiksi. Kimolan kallioselänteen näyttävyyttä korostaa murtumalinja. Se synnyttää jyrkkiä seinämiä ja kalliolaelta komeita maisemia järvalueen, metsien ja viljelymaiden mosaiikkiin.

Vuolenkosken eteläpuolella, Kymijokivarressa on useita edustavia

kallioalueita. Edustavimpiin niistä kuuluu Huhkaimenvuoren alue. Siellä Kymijoki virtaa ahtaassa kalliolaaksossa komeita koskia muodostaen. Länsipuolen Huhkaimenvuori ja itäpuolen Vesikallio sekä Tapolanniemen kalliot muodostavat kokonaisuuden, josta joen kulkua Kymenkäänteen jälkeen voi ihaila useasta kohdasta. Iitin komeisiin kallioalueisiin melko lähellä edellistä aluetta kuuluvat Marjovuoren kalliot ja Aittakallion alue.

Ruhmasjärvien eteläpuolella on laaja, ylänköalue, jonka edustavia vuoria ovat: Vitsaojanvuori, Haravaniemenvuori, Järvisenlamminvuori, Jänisvuori, Haukkavuori ja Myllyvuori. Kallioiden helmassa on pikkulampia ja isompia järviä, joten koko alueen maisema edustaa tyypillistä

järvalueen kalliomaastoa monipuolisine kasvupaikkoineen.

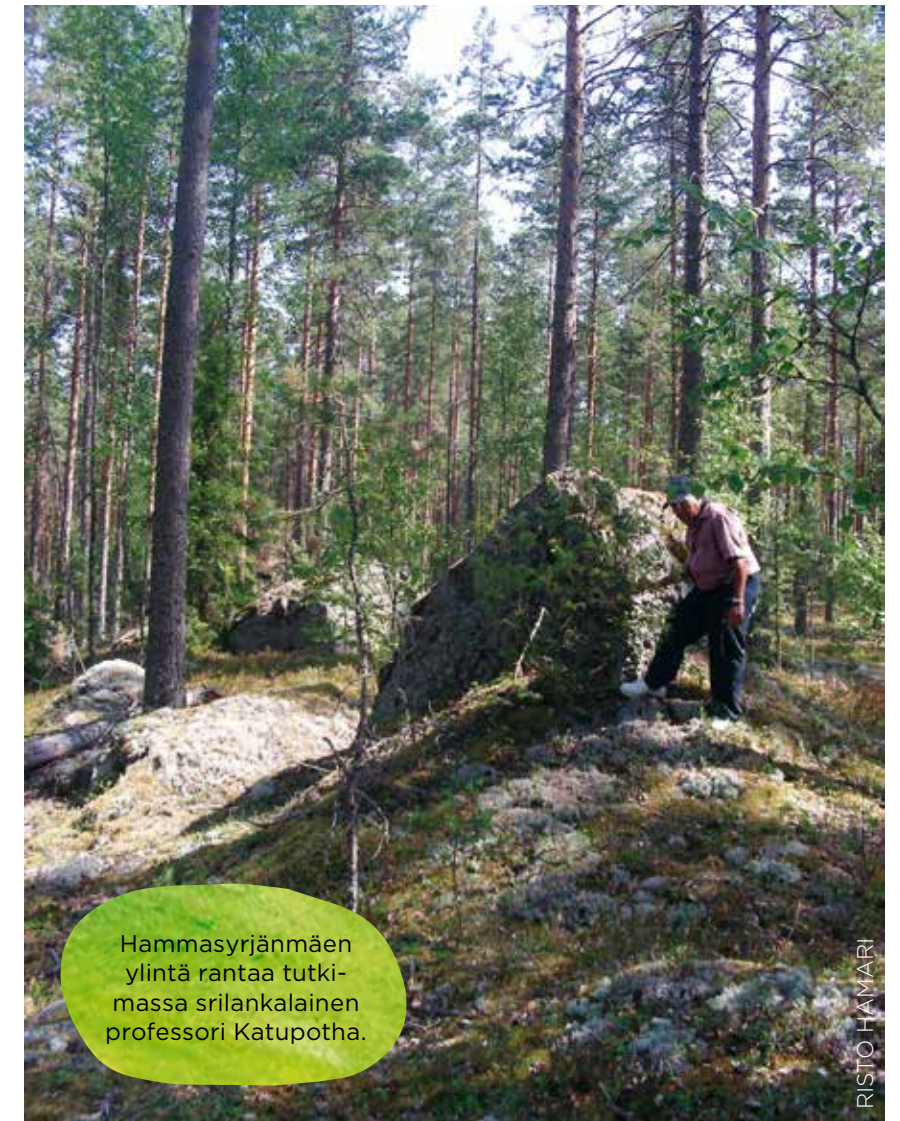
Myös rapakivialueella on muutamia ympäristöstään jylhyytensä perusteella erottuvia kallioalueita. Yksi niistä on Merkjärven alue. Järven itäpuolella levittyy laajahko kallioalue, jossa yksittäisiä huippuja ovat Myllyvuori, Venäjänvuori, Kotterinmäki, Kotovuori, Siliävuori ja Pehessuonvuori. Välttämättä näiden lähellä on lisäksi sellaiset komeat kohteet kuin Hirvihauta ja Suur-Sikovuori.

Kymijoen kahta puolta kohoava Vuohvuoren – Pakanavuoren kallioalue on selvimminkin taajama-alueella. Pilkanmaan omakotitalot työntyvät aivan Vuohvuoren tuntumaan ja Pakanavuoren laella on asumuksia. Sen tyvellä kulkee tie venevalkamaan, joten kohteen saavutettavuus on hyvä molemmilta joen rannoilta.

Eteläisin laaja kallioalue on Pyhtään rannikolla. Aataminvuoren – Kokkovuoren kallioalueelta avautuvat hyvät näkymät Suomenlahdelle. Alueella on monenlaisia luontoon ja kulttuuriin liittyviä arvoja. Aikaisemmin Pahanlammen alue oli suosittu retkeily kohde ja talvisin hyvä hiihtotietä, mutta omistussuhteiden muutokset ovat muuttaneet tilannetta huonompaan suuntaan. Samoin on vaikuttanut voimakas mökkirakentaminen niin Pahallalammella kuin meren rannikolla.

ARVOKKAIMMAT KALLIOT

Ohjelmassa eri kriteerein arvioitujen kallioiden olivat osittain niitä, joilla oli jo entuudestaan tunnettuutta. Kärkipaikoille Kymenlaaksossa pääsivät Hiidenvuori, Ilvesvuori, Lahnavuori, Olhavanvuori, Mustalammenvuori, Junkkarinvuori, Kaakkovuori ja Haukkavuori-Moronvuori. Hienoja kallioita on siis Kymenlaakson kai-

Hammasrynjänmäen ylintä rantaa tutkijamassa srilankalainen professori Katupotha.

RISTO HAMARI

kissa osissa rannikolta Iittiin ja Valkealaan.

Mainittujen kallioiden lisäksi luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä kohteita ovat muutamien taajamien tuntumassa olevat vuoret kuten Haukkavuori Kotkassa, Sairalanmäki ja Niivermäki Kuousankosella sekä Palomäki Kouvolassa. Vahvan kulttuurivaikutuksen vuoksi ne on jätetty arvoistaan huolimatta ulkopuolelle edellä esitetyn tarkastelun.

Kallioista ei ole valmisteltu samanlaista ekosysteemiohjelmaa kuin esimerkiksi harjuista. Valmistelutyö on kuitenkin edennyt lähes kokonaan kattavaksi, joten kohtuullinen kuva arvokkaista kallioalueista on Ympäristöministeriön ja kaavoittajien käytössä.

Risto Hamari

FL, biologi,
Kymenlaakson luonnon-
suojelupiirin puheenjohtaja

Ilvesvuoren tumma kiviaines on rapakiven perustyyppistä selvästi erottuva.

RISTO HAMARI

Kouvolan Saarimaalta saatiin useita edustavia kohteita METSO-ohjelmaan.

METSO kiinnostaa metsänomistajia

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman, METSON, tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien taantumien ja vakiinnuttaa lajien ja luontotyyppien suotuisa kehitys. Ohjelma sisältää 14 erilaista toimenpidettä, joista osa on juuri menossa, ja osa jo toteutettu. Rahoitus yksityisten suojelualueiden perustamiseen on lisääntynyt vuosittain. Pääasiallisen toteuttamiskeinon, yksityisten suoje-

lualueiden perustamisen, rinnalle on nostettu ohjelmakaudelle 2008–2016 monimuotoisuuden ylläpitäminen talousmetsissä. Ohjelmaa on vastikään jatkettu vuoteen 2020.

METSO-ohjelmaan liittyy myös uuden tutkimustiedon hankinta ja hyödyntäminen. Vuonna 2009 Metsäntutkimuslaitoksessa käynnistettiin kolme METSO-tutkimushanketta. Hankkeissa seurataan ohjelman toteutumista ja kartoitetaan METSO

-kohteilta tärkeitä rakennepiirteitä ja näistä riippuvaista lajistoa. Puuteellisesti tunnettujen lajien (PUTTE) tutkimusohjelmassa aloitettiin toinen kausi samana vuonna.

Lisäksi on METSO -ohjelmaa tukevia toimenpiteitä kuten viestintäkampanjoita. Kymenlaaksossa tehdään toimijoiden yhteistyönä luontoretkeä Kouvolan kaupungin alueella olevilla suojelualueilla teemalla ”Toteutamme METSOa yhdessä!”. Ta-

pahtumilla lisätään tietoa METSON monipuolisista vaihtoehtoista, vapaaehtoisuuteen perustuvasta toimintatavasta sekä toimijaverkostosta ohjelman toteutuksessa.

MONIMUOTOISUUDEN TURVAAMINEN YKSITYISMETSISSÄ

Suojelualueverkon kehittämisen tavoitteena on lisätä pysyvien suojelualueiden määrää ohjelmakaudella 96 000 hehtaaria. Kaakkois-Suomen osuus on noin 5 000 hehtaaria. Tavoitteeseen pyritään perustamalla maanomistajien tarjoamia metsiä yksityisiksi suojelualueiksi tai hankkimalla niitä valtion omistukseen. Myös määräaikainen, yleensä 20 vuoden, suojelu on mahdollista. ELY-keskus tekee suojelupäätökset metsänomistajilta saamiensa suojeluehdotusten perusteella. Metsänomistaja saa suojelusta täyden korvauksen, joka sovitaan metsänomistajan kanssa ennen suojelupäätöksen tekemistä.

Vuonna 2012 ELY-keskusten pysyvän suojelun tulostavoite on 6 500 hehtaaria ja rahaa tämän toteuttamiseen on käytössä 32 miljoonaa euroa. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen osuus tavoitteesta on 400 hehtaaria. Ympäristöministeriö on pystynyt tähän saakka turvaamaan METSO-ohjelman rahoituksen ELY-keskuksille varsin hyvin, joten

rahaa on riittänyt kaikkien sovittujen suojelukohteiden toteuttamiseen.

Suomen metsäkeskuksen rahoituksen välineenä toimii Kestävän metsätalouden rahoituslain mukainen Ympäristötuki-korvaus. Ympäristötukisopimuksen perusteella metsänomistajalle maksetaan puuston taloudelliseen arvoon perustuva korvaus, ja alue jää 10 vuoden määräajaksi talouskäytön ulkopuolelle. Vuonna 2012 ympäristötukisopimuksiin on käytettävissä 8,325 miljoonaa euroa. Osa summasta kuuluu edelliseltä vuodelta siirtyneisiin maksatuksiin, osa vanhojen sopimusten seuraavan 10-vuotiskauden maksatuksiin.

METSON alueelliset tavoitteet tarkentuvat alueellisten metsäohjelmien laadinnan yhteydessä.

MILLAINEN METSÄ KELPAA SUOJELUUN?

Metsänomistajat voivat tarjota alueita suojeluun ottamalla yhteyttä ELY-keskukseen, metsäkeskukseen, metsänhoitoyhdistykseen, metsäyhtiön metsäammattilaiseen tai luonnonsuojelupiiriin. ELY-keskus on solminut kaikkien kanssa yhteistyösopimukset, joissa yhteistyötaho sitoutuu tiedottamaan ja kannustamaan metsänomistajia vapaaehtoiseen metsiensuojeluun

sekä tarvittaessa välittämään metsänomistajan suojeluehdotuksen ELY-keskukselle.

Vapaaehtoiseen suojeluun toivotaan tarjottavaksi monimuotoisuuden kannalta merkittäviä puustoisia elinympäristöjä, joita ovat mm. lehdot, runsaslahopuustoiset kangasmetsät, pienvesien lähimetsät ja puustoiset suot sekä soiden metsäiset reunavyöhykkeet. Valtaosa suojelutavoitteesta sekä metsänomistajien tarjoamista kohteista on runsaslahopuustoisia kangasmetsiä. Monimuotoisuuden kannalta erityisen toivottuja ovat harvinaisemmat, usein pienialaiset kohteet, kuten lehdot, metsäluhdat ja tulvametsät sekä puustoiset perinnebiotoopit. Toteutuneiden suojelukohteiden elinympäristöjakauma noudattelee varsin hyvin asetettuja tavoitteita. Suurimmat pinta-alat kertyvät runsaslahopuustoisista kangasmetsistä sekä puustoisista soista.

Olemassa oleviin suojelualueisiin liittyviä alueita kelpuutetaan mielellään suojeluun, mikäli alue on monimuotoisuuden kannalta kehityskelpoinen. Näin saadaan muodostettua laajempia elinympäristökokonaisuuksia.

Alueen suojeluarvosta kertovia erityisiä rakennepiirteitä metsässä ovat mm. lahopuun määrä, kookkaat ja vanhat lehtipuut, jalot lehtipuut,

METSON, tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien taantumien ja vakiinnuttaa lajien ja luontotyyppien suotuisa kehitys.

palanut järeä puuaines, lehtoisuus, korpisuus, lähteisyys, luhtaisuus ja lettoisuus. Kymenlaakso on onneksi välttynyt pahimmilta viime vuosien myrskytuhoilta. Myrsky- tai muu metsätuhokohde saattaa soveltua myös METSO-suojeluun varsinkin, jos se sijaitsee olemassa olevan suojelualueen läheisyydessä tai kyseessä on laaja useita kasvupaikkatyyppejä käsittävä runsaslahopuustoinen tai laikuittain runsaslahopuustoinen metsätuhoalue.

Pienehköjä metsälain arvokkaiden elinympäristöjen yhteydessä olevia METSO:n suojelukriteerit täyttäviä kohteita kannattaa tarjota metsäkeskukselle KEMERA -ympäristötukikohteiksi. Pinta-alaltaan

suuremmat kohteet soveltuvat yleensä paremmin ELY-keskuksen toteutettaviksi.

TULOKSET KERTOVAT - SUOJELUTIETOA HENKILÖ- KOHTAISESTI

METSO-ohjelman puitteissa kaakkoissuomalaiset metsänomistajat ovat tähän mennessä suojelleet pysyvästi yli 1200 hehtaaria metsiään. ELY-keskus on maksanut metsänomistajille suojelukorvauksia yli 6 miljoonaa euroa. Etelä-Karjalassa suojeluhalukkuutta on ollut enemmän kuin Kymenlaaksossa. Esimerkiksi viime vuonna ELY-keskuksen tekemistä suojelupäätöksistä 2/3 tehtiin Etelä-Karjalan puolella.

METSO-kohteita hankittiin vuosina 2008–2012 pysyvään suojeluun valtakunnallisesti vajaa 4 000 hehtaaria ja yksityisiä luonnonsuojelualueita perustettiin noin 3 700 hehtaaria. Määräaikaisia sopimuksia tehtiin noin 100 hehtaarille.

Maanomistajien kokemusten perusteella tietoa suojeluvaihtoehtoista tulisi saada muun metsänkäytön neuvonnan yhteydessä. Kaakkois-Suomessa onkin panostettu vuosittain metsäammattilaisten METSO-koulutukseen.

HAASTEET

METSO on saanut lisärahoitusta vuosittain ja hyvän vastaanoton metsänomistajien keskuudessa. Ohjelman eteneminen on jatkossakin riippuvainen metsänomistajien aktiivisuudesta, kun suojelu perustuu kohteiden vapaaehtoiseen tarjoamiseen.

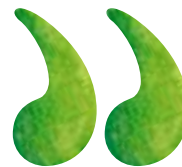
Valtioneuvoston asettamat METSO-ohjelman tavoitteet edellyttävät jatkossa vuosittaisen työpanoksen moninkertaistamista. Samaan aikaan valtionhallinnossa on menossa muutoksia, jotka asettavat toteutukselle omat haasteensa. ”Sidosryhmiin asiantuntemusta tulisi hyödyntää tehokkaammin toteutuksessa”, toteaa Maarit Loiskekoski.

Lähteet:

- Maarit Loiskekoski, Maa- ja metsätalousministeriön METSO-vastaava: METSO yksityismetsien monimuotoisuuden turvaaminen ohjauksena (Metsätieteen aikakauskirja 2/2011)
- Paula Mattila, Kaakkois-Suomen ELY-keskus
- www.metsopolku.fi

Soile Hiitola

Suomen metsäkeskuksen Julkiset palvelut -yksikön lasten ja nuorten metsäosaamisen lisäämisen koordinaattoriksi.

Soidensuojelua aina vähän jälkijunassa ja vajaasti

Soidensuojelulle on ollut tyydyttävää sen edistäminen viime hetkellä soiden hyötykäytön kasvun puristuksessa. Alkujaan joutomaaksi leimatun suoluonnon ei uskottu olevan vaarassakaan turvemaiden yleisyyden takia, kunnes koneellinen metsäojitus herätti soidensuojelutyöhön.

Suomen luonnonsuojeluyhdistyksen ja Suoseuran aloitteesta perustettiin 1960-luvulla soidensuojelutoimikunta, joka julkisti vuonna 1966 Etelä-Suomen valtionmaiden soiden säilytysuunnitelman ja Pohjois-Suomen vastaavan suunnitelman vuonna 1969. Toimikunnan puheenjohtajana toimi Rauno Ruuhijärvi ja sihteerinä Urpo Häyrinen.

Metsähallitus toteutti soidensäilytysuunnitelmaa 1960-70 lukujen vaihteessa omin päätöksiin perustamalla suunnitelman kohteista aarnialueita, luonnonhoitometsiä ja ojitusrauhoidusalueita 150 000 hehtaarin alalla. Rauhoitus aarnialueina koski sekä soita että metsiä. Sen sijaan ojitusrauhoidusalueilla suojelu rajoittui turvemaihin ja kivennäismaiden metsät jäivät sen ulkopuolelle. Rauhoituspäätökset eivät aina edes pitäneet. Omalla päätöksellä tehty saatettiin purkaa ja siirtää soita turvesuovaruoksiksi, kun turpeen energiakäyttö sai 1970-luvun energiakriisistä uuden kasvusykäyksen.

Oman suojeluohjelmansa suo-
luonto sai vasta 1970-luvun lopussa.

Soidensuojelutyöryhmän toimeksiannossa todettiin, että soiden taloudellinen hyväksikäyttö etenee niin nopeasti, että luonnontilaisten soiden varaaminen suojeluun on kiireellinen tehtävä. Kiireellisintä oli suojella maan eteläosan keidassoita, eteläisiä aapasointa sekä lettoja ja korpiä. Soidensuojelun perusohjelma I vahvistettiin valtioneuvoston päätöksellä 1979 ja sitä täydentävä soidensuojelun perusohjelma II vuonna 1981. Perusohjelmat kattoivat noin puoli miljoonaa hehtaaria ja kuusisataa suoaluetta. Ensi sijassa pyrittiin säilyttämään laajoja ja mahdollisimman ehjiä luonnontilaisia suo-yhdistymiä. Lopputuloksena valtion soidensuojelualueina on rauhoitettu 173 koh-

MARKKU SUOKNUUTI

Alajalansuon keidasrämä auringonlaskun aikaan.

Pieni Sammakkolampi Kouvolaan Saaramaan METSO-kohteella.

MARKKU SUOKNUUTI

Enäsuon keidasrämeeen kuljut ja kermi edustavat ombrotrofista suoluontoa parhaimmillaan.

detta, joiden yhteispinta-ala on noin 600 000 hehtaaria.

EKONOMISTA EHKÄ – EPÄEKOLOGISTA VARMASTI

Soidensuojeluohjelman kohteisiin pätee sama periaate kuin ojitusrauhotusalueilla. Suojelu koskee vain turvemaita. Kivennäismaiden rajaaminen suojelun ulkopuolelle on heikentänyt soidensuojelualueverkoston tilaa. Ojitus ulottuu yleensä suojelualan rajalle, jossa kivennäismaa vaihtuu turvemaaksi. Varsinkin aapasoilla yhteyden katkeaminen kivennäismaalta on ekologisesti haitallista.

Metsähallituksen päätös vuodelta 1994 lopettaa metsätaloustoimet valtion mailla sijaitsevilla soidensojelualueilla oli merkittävä. Siihen asti metsänhoitotoimet – tai ainakin suunnitelmat – saattoivat kattaa pienemmätkin kivennäismaasaarekkeet. Ongelma ei ole kokonaan poistunut yksityismailla sijaitsevilta soidensuojelualueilta. Luonnonmukaisen vesitasapainon muuttaminen on kielletty, mutta kiellosta voi olla vaikeaa pitää kiinni, jos raja on kovin repaleinen ja metsänkäsittely jatkuu suojellun

turvemaan takana. Pääosin soidensojelualueet on kuitenkin ostettu valtiolle ja samalla pyritty hankkimaan suojelun piiriin myös rajauksen sisällä olevat kivennäismaasaarekkeet. Suojelua on täydennetty myös Natura 2000 -ohjelman toteutuksen yhteydessä. Sallittua, mutta luvanvaraista lakisääteisillä soidensuojelualueilla on edelleen geologinen tutkimus ja malminetsintä.

SOIDENSUOJELUOHJELMASSA 21 SUOTA KAAKKOIS-SUOMESSA

Soidensuojelun perusohjelmassa on Kaakkois-Suomessa suojeltu 2 471 hehtaaria ja 21 eri kohdetta. Laajin suojelusuo on Haukkasuon kermikeidas (515 ha), joka nyttemmin on suojeltu myös Natura 2000 -sojeluohjelmassa Alajalansuo- Hangassuo-Haukkasuo-Pilkkakorvenmäen kokonaisuutena (726 ha). Toinen laajempi suoalue on Enäsuon-Lupansuo (Enäsuon 395 hehtaarin Natura-alue), jonka suotyyppeihin kuuluu myös edustava eteläinen aapasuo.

Kananiemensuo ja Munasuo, jotka soidensuojelun perusohjelmassa mainitaan ainutlaatuisen laajaksi eteläran-

nikon suoalueeksi, on suojeltu osana Valkmusan kansallispuistoa. Suojelualue edustaa kansainvälisesti merkittävää eteläisen rannikkoalueen keidassuoyhdistymää. Kaikkiaan kansallispuiston alueelta on määritetty yli 30 erilaista suotyyppiä. Suojelualueen 1700 hehtaarin alalla suot vaihtelevat kermikeitaista laakiokeitaisten kautta nevoihin.

SUOLUONTO KÖYHTYY, VAIKKA MILJOONA HEHTAARIA SUOJELTU

Soidensuojelun tavoitteena on säilyttää suoluonnostamme, siihen kuuluvista lajeista, elinympäristöistä ja ekosysteemeistä alueellisesti sekä ekologisesti kattava ja toimiva kokonaisuus.

Suomen nykyisestä biologisesta suoalasta – 9 miljoonasta hehtaarista – on suojeltu reilut 12 prosenttia eli suurin piirtein miljoona hehtaaria. Noin puolet suoluonnosta on suojeltu soidensuojelualueina. Toinen puoli sisältyy kansallispuistoihin, muihin suojelualueisiin sekä erämaa-alueisiin.

Soidensuojelukin painottuu Pohjois-Suomeen, erityisen voimakkaasti Lapin maakunnan pohjoisosiin, Metsä-Lapin aapasuo- ja Tunturi-Lapin

palsa- ja paljakkasuovyöhykkeille. Etelä-Suomen hemi- ja eteläboreaalisella keidassuovyöhykkeellä suojeltu suopinta-ala on 57 000 hehtaaria ja keskiboreaalisella alueella 307 000 hehtaaria. Eteläisimmässä Suomessa suojelualueidenkin turvemaista on 22 prosenttia ojitettu ja keskiboreaalisella vyöhykkeellä vielä 6, mutta Pohjois-Suomessa alle prosentin.

Soidensuojelutyöryhmän mietinnössä esitettiin ensimmäistä kertaa luettelo harvinaisista ja uhanalaisista suotyypeistä ja soiden putkilokasveista sekä tarkasteltiin uhanalaisuutta myös alueellisesti. Ajantasainen tieto suoluontotyyppien ja suolajien tilasta on koottuna uhanalaisarviointeihin: Suomen lajien uhanalaisuus 2010 ja Suomen luontotyyppien uhanalaisuus vuodelta 2008.

Kehityssuunta on alaspäin. Viimeisten kymmenen vuoden aikana

suolajien uhanalaistuminen on kasvanut. Suotyyppien uhanalaisuus keskittyy hemi-, etelä- ja keskiboreaaliselle vyöhykkeelle, joka uhanalaisraportissa edustaa Etelä-Suomea. Kyseisellä alueella vain kaksi suoluontotyyppiä on arvioitu säilyviksi. Se on neljä prosenttia tarkastelluista 61 suotyyppiryhmästä ja suotyyppistä. Uhanalaisia suotyypeistä on 77 prosenttia ja silmälläpidettäviä 19 prosenttia. Ojittamattomasta suopinta-alasta uhanalaista suoluontoa edustaa Etelä-Suomessa noin puolet, silmälläpidettävää 40 prosenttia ja säilyvään suoluontoon luetaan 10 prosenttia. Niitä säilyviksi luokiteltuja suotyyppejä ovat rahkarämeet ja keidasrämeet. Uhanalaisista lettoiset suotyyppit ovat äärimmäisen uhanalaisia, korpityypit erittäin uhanalaisia ja vaarantuneita. Silmälläpidettäviä ovat esimerkiksi monet räme- ja nevatyyppit.

Soidensuojeluohjelman kohteet Kaakkois-Suomessa	
Suo	Kunta
Enäsuon-Lupansuo	Anjalankoski
Hangassuo	Anjalankoski
Haukkasuon pohjois- ja eteläosa	Anjalankoski, Valkeala
Karhunsuon Saapaslahti	Anjalankoski
Sokerimäen letto	Jaala
Juurikorven alue	Kotka
Suurisuon pohjoisosa	Kotka
Savonsuon tervalepikot	Kouvola
Jousisuo	Lappeenranta
Luhtalammensuo	Lappeenranta
Mustaksensuo	Luumäki, Ylämaa
Suurisuon-Läsönsuo	Miehikkälä
Suurisuon-Karjasuo-Papinsaari	Pyhtää
Veteläsuon	Rautjärvi
Aitlahdensuo	Ruokolahti
Ryngänsuo	Taipalsaari
Hirvenpääsuon	Valkeala
Hevosojan-Kääpälän letto	Valkeala
Rajasuo	Hamina
Järvenpäänsuo	Ylämaa

SUOLUONTOA VAALITTAVA MONIN KEINAIN

Suomi on suhteellisesti soisin maailmassa. Miljoona sojeluhehtaaria ei selvästikään riitä, kun suodustaa tyyppillistä ja poikkeuksellisen monimuotoista elinympäristöä. Suomella on Euroopan yhteisön jäsenenä myös erityisvastuu suojella suoluontoaan. Muun muassa aapasuot ja keidassuot ovat priorisoituja luontotyyppejä. Luonnonsuojeluliitto on jättänyt vuoden 2011 helmikuussa suokantelun Euroopan komissiolle Suomen soiden luontotyyppien ja lajien suojelun laiminlyönneistä, joita huono suojelutaso ilmentää. Suolajiston ja suotyyppien uhanalaistumisen pysäyttäminen ei onnistu ilman lisäsuojelua, mutta sitä voi ja pitää toteuttaa monin eri tavoin.

Suotutkija Raimo Heikkilä koki jo 1990-luvulla soidensuojelun täydennysohjelman silloin tiedossa olleista suojelunarvoisista, mutta vielä suojelemattomista soista. Suojelunarvoisina ohjelmassa pidettiin kaikkia kutakuinkin luonnontilaisia soita, joilla on havaittu valtakunnallisesti tai alueellisesti uhanalaisia suotyyppejä tai eliölajeja. Myös edustavia suokokonaisuuksia, joilta uhanalaiset tyypit tai lajit puuttuvat, katsottiin suojelunarvoisiksi varsinkin seuduilla, joilla ennestään suoluontoa on suojeltu vähän tai soista huomattava osa on ojitettu. Ohjelmaa ei ole toistaiseksi toteutettu ja se vaatii myös päivitystä. Uusin seutukunta-kohtainen tieto soiden tilasta tukee kuitenkin käsitystä, että tavalla tai toisella kaikki jäljellä oleva luonnontilainen tai sen kaltainen suoluonto on suojeltava ja sen päälle vielä ennallistamiskelpoinen.

Vuoden 2011 hallitusohjelmassa luvataan edistää soiden suojelua laa-

jentamalla suojelualueita ja lisäämällä aktiivisia ennallistamistoimia. Valtioneuvosto teki elokuun lopussa periaatepäätöksen soiden ja turvemaiden suojelusta ja rahoituskehyksestä ottaen huomioon suostrategian linjauksia.

Suostrategiassa on ensisijaisesti kyse valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen tulkinnasta. Aika näyttää, miten periaatepäätös tulee turpeenottohankkeisiin vaikuttamaan, mutta tavoitteena sillä on tehostaa turpeen hankinnan ohjausta jo ojitetuille tai muuten luonnontilaltaan merkittävästi muuttuneille soille. Luontoarvosoita myös siirtyy jonkin verran turvevarauksista suojelun piiriin. Turpeen energiakäytöstä ei kuitenkaan ole vielä valmiuksia luopua – ainakaan lyhyellä tähtäimellä, joten turpeen saatavuus pyritään myös varmistamaan. Sen tähden kuivatuspaineita kohdistuu edelleen suojelemattomaan suoluontoon. Turpeenkaivuun lisäksi soihin kohdistuu monia muitakin muutosuhkia: kaivoshankkeet, pohjavedenotto, hakkuut, kunnostuojitukset, pellon raivaus, ilmaston lämpeneminen...

Metsälain kymppipykälä suojaa erityisen tärkeinä elinympäristöinä joitain korpityyppejä ja pienet metsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla

sekä vähäpuustoiset suot. Metsälain mukainen suojelu toteutuu kuitenkin hankalasti ja epämääräisesti muun muassa rahan puutteen ja tulkin-tamielivallan takia. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSO on sen sijaan vartenotettava mahdollisuus edistää soistenkin luontotyyppien suojelua. Ohjelma jatkuu ainakin vuoteen 2020 asti, joka on myös luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämisen seuraava takaraja. Varsinkin suojelu yksityisenä suojelualueena tai myynti valtiolle suojelutarkoituksiin on sekä maanomistajalle että luonnonsuojelulle edullinen vaihtoehto.

Tapoja suojella suoluontoarvoja muutoinkin kuin luonnonsuojelulain mukaisella suojelupäätöksellä pitää kehittää. Vesioikeus totesi vielä vuonna 1996, että turpeenottohakemus luonnontilaiselle suolle ei koske luontojärjestön oikeutta tai etua. Vesioikeus jättää vaatimukset tutkimatta, mutta ottaa muistutuksen huomioon lausuntona. Se oli vesilain mukaisen luvituksen aikaa, mutta lainsäädäntö on edelleen puutteellinen. Luonnonsuojelujärjestöjen ajama tavoite parantaa luontoarvojen huomioon ottamista kaikessa luvituksessa saa kuitenkin kannatusta jo muiltakin tahoilta.

Soiden arvoinen ratkaisu on vaalia niitä ekosysteemipalvelujen tuottajina – sellaisten ekosysteemipalvelujen, joita ekologisesti toimiva suo tuottaa. Aluevaraus ekosysteemipalveluille maakuntakaavassa turpeenottovarusten sijaan tukisi muun ohessa tehokkaasti ja edullisesti ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi” -biodiversiteettiohjelman tavoitetta suoluonnon tilan kehityksestä suotuisalle suojelutasolle.

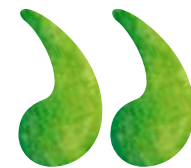
Ympäristöhallinnon hyödyllisiä verkkosivuja: www.ely-keskus.fi/kaakkois-suomi, www.luonnontila.fi, www.ymparisto.fi > luonnonsuojelu

Lähteet:

- Heikkilä, Raimo 1994: Soidensuojelu Suomessa. Terra 106.
- Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi. Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön toimintaohjelma 2012–2020 (luonnos 25.4.2012)
- Rassi, Hyvärinen, Juslen & Mannerkoski (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus.
- Raunio, Schulman & Kontula (toim.) 2008: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Suomen ympäristö 8.

Merja Ylönen

aluepäällikkö,
Suomen luonnonsuojeluliitto

TAPONLEHTI, *Asarum europaeum*

Taponlehden löytöhistoria on kuvaava. Vielä 1970-luvulla koululaiset keräsivät oppikoulussa kasveja. Iittiläinen Markku Peräniitty oli tuonut herbariossaan Iitistä keräämänsä taponlehden ja valveutunut opettaja, Jouko Tolonen, otti yhteyttä Helsingin yliopiston kasvitieteen laitokselle lajimäärittäksen varmistamiseksi. Taponlehteä ei pitänyt kasvaa luonnonvaraisena koko Suomessa. Sen lähimmät kasvupaikat ovat Karjalan kannaksella ja Virossa. Tanskassa ja Etelä-Skandinaviassakin se on harvinainen ja lähes poikkeuksetta viljelykarkulainen.

Arvi Ulvinen kertoi tästä merkittävästä löydöstä Kymenlaakson Luonto-lehdessä (KL 1972/2) esittäen karttapiirroksessa kasvin löytöpaikat Taasianjoen varressa. Samassa lehdessä Tauno Peräniitty tiedotti vielä uusista taponlehden löytöpaikoista (KL 1973/2), joten lajilla on varsin vahva kanta Taasianjokivarressa ja Taasianjokeen laskevien purojen varrella. Taponlehti kasvaa ravinteikkaassa ympäristössä, mikä ilmenee

sen seuralaislajistossa. Se on rento kasvi ja maarönsyjen ansiosta muodostaa tiheitä kasvustoja. Varjoisilla paikoilla on myös yksittäisiä taponlehtiä. Kiiltävät, munuaismuotoiset lehdet talvehtivat, joten kasvi on esiintymispaikallaan näyttävä maanpeittokasvi.

Iitin löytöpaikka on osoittautunut ainoaksi luonnonvaraiseksi löytöpaikaksi Suomessa. Sen ainutlaatuisuuden vuoksi laji on luokiteltu silmälläpidettäväksi (NT), ja se rauhoitettiin vuonna 1983.

Sitten lajia on tavattu viljelykarkulaisina sieltä täältä Etelä-Suomesta ja länsirannikolta. Onpa se löytynyt Kymenlinnastakin, missä on monia muita erikoisia, sinne tahallisesti levitettyjä kasveja. Iitin taponlehti on kuitenkin ainoa luonnonvarainen kasvusto ja siksi maakunnan erikoisuus.

Risto Hamari

FL, biologi, Kymenlaakson luonnonsuojelupiirin puheenjohtaja

Rajasuon keskustasanteen karu nevakasvillisuus ja Pyhtään Suurisuo ravinteinen laidekasvillisuus, kuvassa mm. punäkämmeikkää, ovat maakunnassa arvokkaita luontokohteita.

Vasta 2000- luvulle tultaessa ymmärrettiin – tai uskallettiin – kyseenalaistaa vallitsevat olosuhteet.

puolesta jo lähes kymmenen vuotta, kunnostamalla koskia käsi- ja kaivin-konevoimin sekä niittämällä järvien kaisloja itserakennetuilla niittokoneilla.

Kesällä 2012 talkoita tehtiin totuttuun tapaan niittämällä Vehkajoen välijärvestä Vehkjärvestä kaisloja, sekä tekemällä taimenille ja harjuksille uusia kutupaikkoja käsipelillä joen keskiosalle. Virtavesitalkoissa siirrettiin päivän aikana jokeen noin 50 kuutiota erikokoista seulottua kiviainesta.

Yhteistyökumppaneina Vehkajoen kunnostuksessa ovat olleet alueen osakaskuntien lisäksi mm. Rapala Vmc Oyj, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Kymenlaakson luonnonsuojelupiiri ry, Kaakkois-Kymen Luontori, Haminan kaupunki, Summan-, Vehka- ja Virojoen kalastusalue, Haminanseudun perhokalastajat sekä useat alueen pienyritykset.

Vehkajoki on eteläsuomalaisista jokivesistöistä harvinaisuus, sillä sen

valuma-alueella ei ole yhtään tehdasta, turpeenottoaluetta tai muuta joen tilaa merkittävästi heikentävää toimintaa. Nykyinen kuormitus tulee maatalouden hajakuormituksena joka sekkin on vuosien saatossa vähentynyt mm. suojavyöhykkeiden ansiosta.

Tulvista aiheutuvat kuormituspiikit ovat kohtalokkaita kutualueiden haavoittuvuuden takia. Taimen laskee syksyllä noin golfpallon kokoisen luonnonsoraikon sisään mätijyvänsä. Kutusoran tulee olla hengittävää. Soran seassa ei saa olla kiintoainesta estämässä hapetusta. Tulvan seurauksena tuleva mahdollinen päästö, kuten humus voi tukkia kutusoraikon minä seurauksena mätijyvät kuolevat. Humus peittää alleen myös vuosien saatossa vesistön syvänteet jolloin alueen rehevöityminen kiihtyy.

Vehkajoella on asetettu laajoja kalastuskieltoalueita lohikalajien kutu- ja poikasalueille, sekä verkkokalas-

tuskieltoja joenvarren järville sekä jokisuulle.

Lohikalakantoihin liittyviä merkittäviä tulevia toimenpiteitä ovat vuoden 2013 aikana tapahtuva entisen Haminan kaupungin vesilaitoksen padon muuttaminen pohjapadoksi, sekä rehevöityneen Vehkjärven pinnan nostaminen pohjapadolla ja padon alapuolisen Vähäkosken kalataloudellinen kunnostus. Pohjapadot tulevat olemaan ns. luonnonkosken näköisiä kiviverhoilunsa ansiosta. Niiden merkitys kalan nousun sekä myös virkistyskäytön kannalta tulee olemaan merkittävä.

Lisätietoja Vehkajoesta osoitteesta: vehkajoki.blogspot.com

Juha Posti

Paijärven osakaskunnan joki-kunnostusvastaava/koordinaattori, Summan-, Vehka ja Virojoen kalastusalueen hallituksen jäsen

Vehkajokea kunnostamassa

Haminan alueella Kaakkois-Suomessa virtaava Vehkajoki kuului sotien jälkeen monen muun joen ohella uiton tarpeisiin valjastettuihin jokiin. Ennen uiton aloittamista joessa oli luontaisesti lisääntyvä taimenkanta. Sen vaellus joen latvaosille keskeytyi 1920–1930-lukujen vaihteessa alajuoksulle rakennetun myllypadon johdosta. Vielä tuolloinkin ”lohia” oli jokeen noussut perimätiedon mukaan niin paljon, että vesi oli kesällä ”kiehunut” parvien noustessa jokeen.

Uiton jälkeen Vehkajoella tehtiin maatalouden tarpeisiin soiden ojituksia ja useamman järven pinnan laskuja louhimalla koskien niska-alueita. Alueen vedenottamoa varten rakennettiin uusi pato aiemman myllypadon alapuolelle. Näiden toimien yhteisvaikutus tuhosi todennäköisesti joen luontaisesta taimenkannasta säilyneet viimeiset rippeet.

Aina 2000-luvulle asti Vehkajokea hoidettiin perinteiseen tyyliin istuttamalla kalaa joka vuosi tietyllä summalla suoraan jokeen sekä joen varrella

oleviin järviin (siikaa, kuhaa, haukea, ankeriasta, harjusta ja taimenta). Vasta 2000-luvulle tultaessa ymmärrettiin – tai voisi sanoa jopa että uskallettiin – kyseenalaistaa vallitsevat olosuhteet ja ehdottaa muutoksia. Muutoksia olivat lähinnä kunnostustoimet jokialueen tilan parantamiseksi. Huomattiin, että istutusten tulos oli jäänyt jo vuosien ajan huonolle tasolle, salakalastusta esiintyi sekä lohikalajien kutu- ja poikasalueet puuttuivat.

Nykyään Vehkajoella on talkoilu lohikalajien ja vesistön kunnostamisen

Kutukivien levitystä vehkajoella.

Kesän 2012 sähkökoekalastuksen tulosta Vehkajoelta.

Tervaleppälehdossa on kävelijöille sopiva polkuverosto.

Luonnonmuistomerkit, yksityiskohtia paikallisesta luonnosta

Luonnonsuojelu on viime vuosina painottunut uhanalaisten elinympäristöjen ja lajien suojeluun. Luonnonsuojelun varhaisina vuosina huomiota saanut luonnonmuistomerkkien rauhoittaminen on jäänyt taka-alalle. Luonnonmuistomerkki on harvinainen tai muuten erikoinen luontokohde, joka halutaan suojella kohteen kauneuden, harvinaisuuden, maisemallisen merkityksen tai tieteellisen arvon vuoksi. Niillä on usein myös maisemallista merkitystä. Ne saattavat olla myös seudun vanhoja maamerkkejä, joihin toisinaan liittyy historiallisia arvoja. Yleisiä luonnonmuistomerkkejä ovat puut, jotka ovat kooltaan tai muodoltaan poikkeavia.

Luonnonmuistomerkkien rauhoittaminen tapahtuu luonnonsuojelulain perusteella. Rauhoittamisesta säädettiin jo Suomen ensimmäisessä, vuonna 1923 voimaan tullessa luonnonsuojelulaissa ja lähes sellaisenaan säädökset ovat säilyneen vuoden 1996 lakiuudistuksessa. Yksityismaalla sijaitsevan luonnonmuistomerkin

rauhoittamisesta päättää nykyään kunta maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella. Valtion maalla päätöksen tekee se viranomainen tai laitos, jonka hallinnassa olevalla alueella kohde sijaitsee. Yksittäisiä maisemallisesti merkittäviä puita tai puuryhmiä voidaan rauhoittaa myös luonnonsuojelulain 29 §:n mukaisena luontotyyppinä. Tällöin rauhoitus vaatii elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskuksen rajauspätöksen, minä jälkeen puita ei saa vahingoittaa.

LUONNONMUISTOMERKKIEN RAUHOITTAMISESTA KYMENLAAKSOSSA

Kesäkuussa 1959 Kymenlaaksoon perustettiin Kymenlaakson Luonnon Ystävät ry. Yhdistyksen tehtävänä oli edistää luonnontieteellistä tutkimusta, luonnonsuojelua ja maisemanhoitoa. Keskeisenä tehtävänä oli luonnonsuojelukohteiden rauhoituksen edistäminen. Vuonna 1961 yhdistyksen yhteyteen perustettiin erityinen luonnonsuojelutoimikunta. Toimikunnan myötä maakunnan

Rauhoitettu hiidenkirnu siirtolohkareessa. Mittakaavana Juho Koski.

RISTO HAMARI

luonnonsuojelu- ja maisemanhoitotyö muuttui järjestelmälliseksi. Toimikunta käynnisti koko Kymenlaakson alueelta luonnonsuojelu- ja maisemakohteiden selvitystyön ja kohteiden rauhoituksen. Lähtökohtana rauhoitustyölle oli ensivaiheessa jo tiedossa olleiden yksittäisten luonnonmuistomerkkien, ennen kaikkea arvokkaiden puiden, rauhoittaminen sekä harvinaisten tai harvinaistuvien

Yleisiä luonnonmuistomerkkejä ovat puut,
jotka ovat kooltaan tai muodoltaan poikkeavia.

Tervaleppälehto

Nykyisen luonnonsuojelupiirin edeltäjänä toimi Kymenlaaksoissa Kymenlaakson Luonnon Ystävät ry. Sillä oli varsin aktiivinen luonnonsuojelutoimikunta, puheenjohtajanaan LKT Sten Stenius. Monen muun tehtävänsä ohella hän ryhtyi hankkimaan suojelualuetta Kotkan kaupungista, aivan Kotkansaaren ydinalueelta. Kohteena oli Tervaleppälehto, oikeammin rehevä korpimainen puronvarsipainanne Mansikkalahden rannassa.

Kasvillisuusinventointi osoitti paikan reheväksi, ja lukuisat tuomet, haavat ja koivut tekivät sen viitamaiseksi. Alueella oli poikkeuksellisen monipuolinen linnusto. Se oli muilta osin säästynyt ihmistoiminnalta, mutta kaupungin alkuvaiheilta siellä oli säilynyt muutamia Ruotsinsalmen linnoituskaupungin raunioita, mm. ruutikellarin ja miehistöparakin rauniot. Kaiken kaik-

kiaan alue henki kulttuuria ja luonnonkauneutta.

Vuonna 1964 kaupunginhallitus päätti rauhoittaa alueen. Samalla lehtomainen puronvarsi ja läheinen moreeninrinne rajattiin rauhoitusalueeseen kuuluvaksi.

Naapurikseen Tervaleppälehto sai pian öljysataman. Ristiriita sen ja öljysäiliöiden sekä niitä suojaavien betonirakenteiden välillä oli huutava. Ajoittain öljy- ja kemikaalisataman hajut vaivasivat koko lähiympäristöä.

Suojelualue on saanut olla suurimmaksi osaksi rauhassa. Vakavin uhka sille syntyi, kun Kotkaan kaavailtiin merenrantahotellia. Se olisi tullut Mansikkalahden alueelle, ja hotellin vaatimat paikoitustilat ja huoltotiet olisivat merkinneet Tervaleppälehdon menettämistä. Kansalaisjärjestöjen toiminta onneksi viivytti hanketta, joka lopulta raukesi olosuhteiden muuttuessa. Myös öljysatama väistyi Kotkan

ydinalueelta, jota päästiin kehittämään ympäristöystävällisempään suuntaan. Museovirasto on kunnostanut Katariinan linnoitusta ja kaupunki rakentanut entiselle teollisuusalueelle uuden, upean puiston. Puistoon liittyen Tervaleppälehdon suojelualue tarjoaa alueelle liikkujalle rauhasan siimeksen kookkaine puineen. Sinne ei ole rakennettu asfalttiteitä eikä mitakaan rakenteita, vaan alkuperäisen ajatuksen mukaan se on saanut kehittyä tiheänä, pensaita täynnä olevana lehtokohteena.

Silloin tällöin näkee kirjoituksia ja kuulee repliikkejä, että eikö tuota ryteikköä voisi raivata siistiksi puistoalueeksi. Onneksi kaupungissa, jossa on todella edustavat puistot, on riittänyt ymmärtämystä luontokohteelle, jolle ei ole vertaista muissa kaupungeissa.

Risto Hamari

FL, biologi, Kymenlaakson luonnonsuojelupiirin puheenjohtaja

Viitamainen lehto on pesimälintujen suosiossa.

kasvien kasvupaikkojen rauhoittaminen.

Ennen vuotta 1961 Kymenlaaksossa oli rauhoitettu kaikkiaan 9 kohdetta, lähinnä yksittäisiä puita sekä joitakin alueita. Vuoden 1964 alkuun mennessä uusia rauhoitettuja kohteita Kymenlaakson alueelle oli tullut 19, näistä 15 Kymenlaakson Luonnon Ystävien aloitteesta. Ensimmäiset yksittäiset luonnonmuistomerkit Kymenlaaksossa rauhoitettiin jo ennen toimikunnan työn käynnistymistä. Maatalousministeriön päätöksellä rauhoitettiin vuonna 1948 Miehkälästä neljä yksittäistä

puuta, Myllärlammensuon mänty, Myllärkankaan männyt n:o 1 ja 2 sekä Myllärkankaan kuusi. Vuoden 1976 loppuun mennessä Kymenlaakson Luonnon Ystävät ry:n luettelosta löytyy Kymen läänin alueelta rauhoitettuja luonnonmuistomerkkejä 195, puiden lisäksi mm. luolia, siirtolohkareita ja hiidenkirnuja.

Keskeinen henkilö luonnonsuojelutyön tehostamisessa oli kotkalainen kasvitiedettäkin opiskellut lääketieteen ja kirurgian tohtori Sten Stenius. Hän oli Kymenlaakson Luonnon Ystävät ry:n perustajajäsen, toimi hallituksen jäsenenä alusta lähtien

ja puheenjohtajana vuodesta 1979. Luonnonsuojelutoimikunnan puheenjohtajana hän aloitti vuonna 1962. Hänellä oli keskeinen rooli rauhoituspäätösten valmistelussa ja yhteistyössä maanomistajien kanssa. Toimikunnan kannustamana maanomistajat hakivat kohteilleen rauhoitusta ja hakemuksissa oli liitteenä toimikunnan puheenjohtajan allekirjoittama perustelulausunto. Luonnonmuistomerkkien tuolloisesta merkityksestä kertoo Sten Steniuksen lause lehtiartikkelista vuodelta 1970 ”Vaikka huomiomme nyt kohdistuu luonnonsuojelun suu-

riin ongelmiin, ei silti saisi unohtaa luonnon yksityiskohtia ja niiden kauneusarvoja, joiden pelastamiseen pienetkin voimamme ja varamme saattavat riittää.”

KOTKALAISIA ESIMERKKEJÄ LUONNONMUISTOMERKEISTÄ

Kotkassa on luonnonmuistomerkkejä rahoitettu kaikkiaan 20. Rauhoitetusta luonnonmuistomerkkeistä pääosa on puita, mutta mukana on myös pienialaisia alueita ja geologisia kohteita. Valtaosa kohteista on rauhoitettu 1960-luvun alkuvuosina luonnonsuojelutoimikunnan työn tuloksena.

Ensimmäisenä rauhoitettiin vuonna 1962 Kuutsalon edustalla sijaitsevalla Mäntykarilla kasvanut suuri, ympärysmitaltaan 340 cm, runsaspahkainen mänty, Mäntykarin muhkuramänty.

Seuraavina vuosina rauhoitettiin useita erikoisia puita tai puuryhmiä. Rauhoitettuja puiden erikoismuotoja ovat esim. käärmeukuusi, tuulenpesäukuusi ja pyramiditervaleppä. Viimeisimmässä tarkistusinventoinnissa vuonna 2009 todettiin lähes kaikkien kohteiden olevan edelleenkin olemassa. Aika on toki vaikuttanut kohteisiin ja osa puuryhmien puista on ajan saatossa kuollut tai kaatunut ja yksittäisten puiden kohdalla on tapahtunut oksiston harvenemista. Valtaosa kohteista arvioitiin kuitenkin edelleenkin rauhoituspäätöksensä arvoiseksi.

Luonnonmuistomerkit ovat paikallisia luonnonnähtävyyksiä sekä mainioita retkeilykohteita. Monet luonnonmuistomerkkeistä sijaitsevat yksityisillä piha-alueilla, mikä rajoittaa niihin tutustumista. Useita voi toki tarkastella tieltä yksityisyyttä kunnioittaen. Yleisiltä paikoiltaakin hyviä tutustumiskohteita löytää.

Vuonna 1964 rauhoitettiin harvinaisuutensa ja koristeellisuutensa vuoksi kaksi pyramiditervaleppää, silloisen Kotkan tyttölyseon pihassa kasvanut kaksihaarainen pyramiditervaleppä sekä Haukkavuoren kadun varresta Haukkavuoren pyramiditervaleppä. Nämä puut ovat edelleenkin nähtävissä nykyisen Datarin pihassa sekä Haukkavuorenkadun varressa Kotkoa vastapäätä. Koivulan omakotialueen keskeltä, Koivulantien eteläpuolelta löytyy kaupungin omistamasta puistometsiköstä komea tuulenpesäukuusi. Emopuun ympärillä kasvaa pieniä kuusia, jotka yhdessä muodostavat pensasmaisen noin kuusi metriä korkean oksatihentymän.

Yksittäisten puiden lisäksi on luonnonmuistomerkkeinä rauhoitettu pieniä alueita. Peippolasta, Kankaantien varresta löytyy Laajakosken lehmuslehto. Alue on pieni 0,6 ha runsaslajinen, vanhapuustoinen kallionaluslehto, jossa kasvaa muun puuston seassa joitakin suurempia lehmusia ja lehmusen taimia. Samalta suunnalta, Peippolan lentokentän läheisyydestä on A. Ahlström Oy:n hakemuksesta rauhoitettu yhtiön maalta 0,22 ha kokoinen suoalue, Karhunruohonsuo. Alueelta tavattiin rauhoituksen aikaan harvinaista lajistoa, kuten kaitakämmeikkää, punakämmeikkää ja karhunruohoa. Myöhemmissä inventoinneissa näitä vaateliata lajeja ei ole enää löydetty, mutta kohdetta voidaan silti pitää edelleen suojelun arvoisena.

Viimeisin rauhoitettu luonnonmuistomerkki on vuodelta 2000 ja se edustaa geologisia kohteita. Mussalon kotiseutuyhdistyksen aloitteesta ympäristölautakunta rauhoitti Mussalon Takakylässä sijaitsevan hiidenkirnukiven. Kyseessä on pyterliittisiirtolohkare, jonka alaosassa on

jääkauden aikainen pyöreä kovertuma. Kivi sijaitsee tien varressa Takakyläntien ja Villelän tien risteyksessä ja on helposti löydettävissä.

Luonnonmuistomerkkeillä on oma arvonsa luonnon monimuotoisuuden kuvaajina. Lisäksi ne ovat hienoja paikallisia nähtävyyksiä. Elävinä muistomerkkeinä ne menettävät luonnostaan arvoaan ajan myötä, joten uusien edustavien luonnonmuistomerkkien etsintää ja rauhoittamista olisikin syytä jatkaa. Luonnonmuistomerkkien rauhoittaminen on kohteiden yksittäisestä luonteesta huolimatta tärkeää suojelu- ja kotiseututyötä. Parhaimmillaan ne herättävät mielenkiinnon luonnon kauneusarvoihin ja monimuotoisuuteen.

Luonnonmuistomerkkeihin voi tutustua kaikissa Kymenlaakson kunnissa. Nykyisessä Kouvolassa kohteita on kaikkiaan noin 90, Haminassa noin 40, Virolahdella 14, Iitissä 15, Pyhtäällä ja Miehkälässä joitakin. Tietoja olemassa olevista luonnonmuistomerkkeistä ja neuvoja uusien kohteiden rauhoittamiseksi voi tiedustella tarkemmin kunnan ympäristötoimesta.

Lähteet:

- Sten Stenius: Luonnonsuojelua Kymenlaaksossa. Kymenlaakson Luonto N:o 3/1964.
- Sten Stenius: Rauhoitustoiminta Kymenlaaksossa. Kymenlaakson Luonto N:o 4/1976.
- Kymenlaakson Luonnon Ystävät ry:n arkistomateriaalia yhdistystoiminnasta ja rauhoitetuista kohteista.
- Ilona Piironen. Kotkan ympäristökeskuksen luonnonmuistomerkkien inventointi kesällä 2009.
- Kuntien ympäristötoimet

Heli Ojala

Kotkan kaupungin ympäristönsuojelupääällikkö

Kotkan Koivulan tuulenpesäkuusirykelmä.

HELI OJALA

Maaailmanperintökohde Verla – suojeltua kulttuuriperintöämme

Maaailmanperintökohde Verla on ainutlaatuinen tehdas-kokonaisuus Suomen metsäteollisuuden varhaisvuosilta. Ensimmäinen Verlankosken rannalle rakennettu puuhiomo tuhoutui tulipalossa vain pari vuotta toimittuaan 1872-1874. Uusi puuhiomo perustettiin 1882 ja sen yhteyteen rakennettiin pahvitehdas. Tämä vaalea puupahvia päätuotteenaan valmistanut tehdas sulki ovensa vuonna 1964. Kahdeksan vuotta myöhemmin se avasi ovensa tehdasmuseona. 1972 oli sopiva ja harkittu ajoitus, sillä tuolloin tuli kuluneeksi sata vuotta sekä Verlan teollisen toiminnan alkamisesta, että tehtaan omistavan Kymiyhtiön perustamisesta. Verlan tehdas museoimisen taustalla voimakkaasti vaikuttanut opetusneuvos Veikko Talvi (1911-2011) ehdotti museon vihkiäisiä osaksi yhtiön 100-vuotisjuhlan ohjelmaa. Suomen ensimmäisen tehdasmuseon kulttuurihistoriallisen arvon ovat Talven jälkeen huomanneet monet muutkin ja ruukkimiljöö on vuonna 1996 hyväksytty UNESCO:n maailmanperintöluetteloon.

Niin rakennukset kuin tehtaan koneet ovat 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun ensimmäisiltä vuosilta. Tehtaassa on viimeiset suuremmat uudistukset ja hankinnat tehty 1920-luvulla tehtaan sähköistämisen yhteydessä. Suurin osa koneista edustaa kuitenkin 1800-luvun tekniikkaa. Tehdas kävi siis vanhaksi jo paljon ennen sulkemista ja 1900-luvun puoliväliä lähestyttäessä siinä määrin, ettei siitä olisi enää saanut tarpeeksi kannattavaa laitosta. Sama syy, joka tekee Verlasta ainutlaatuisen, johti myös sen lakkauttamiseen: vanhaa aikainen tekniikka, jota ei juurikaan päivitetty. Tieto tehtaan sulkemisesta tuli 1952, jolloin koski päätettiin valjastaa energiantuotantoon. Tämän jälkeen tuotantoa ja väkeä vähennettiin asteittain. Viimeinen työpäivä Verlassa oli lauantai 18. heinäkuuta 1964. Tämän päivän kunniaksi heinäkuussa vietetään Verla-päivää, jonka yhtenä teemana tänä vuonna on 40 vuotta täyttävä maailmanperintösopimus.

Pääosin UPM-Kymmene Oyj:n omistamaan ja ylläpitämään Maailmanperintökohde Verlaan kuuluu yhteensä noin 60 rakennusta 10 hehtaarin alueella.

Tehdasta ympäröivää työväenasunnoista koostuvaa kylämaisemaa täydentävät koski ja sen äärellä sijaitsevat myllyt ja vesivoimalaitokset patorakenteineen. Lisäksi alueella on tukinuittoon ja sahatoimintaan liittyviä rakennuksia ja rakennelmia. Maailmanperintökohteen rakennuksista seitsemän on suojeltu rakennussuojelulain nojalla vuonna 1993. Muut historialliset rakennukset on huomioitu vuoden 2001 Verlan osayleiskaavassa, jota ollaan parhailaan uudistamassa. Maailmanperintökohteen rakennusten suojelun yhtenäistämiseksi on alueen historiallisista rakennuksista tehty esitys suojeltavaksi lailla (laki rakennusperinnön suojelusta). Tehtaan välittömässä läheisyydessä on myös noin 7000 vuoden ikäiseksi arvioitu esihistoriallinen kalliomaalusten kokonaisuus, jonka löysi vuonna 1974 Kymenlaakson maakuntamuseon arkeologi Timo Miettinen.

PAHVITEHTAASTA NÄHTÄVYYDEKSI

Kohteen avaaminen museona ei ollut itsestäänselvyys. Jossain vaiheessa on pohdittu jopa rakennusten purkamista ja alueen kaavoittamista kesämök-

40-vuotiaassa Verlan tehdasmuseossa käy vuosittain yli 15 000 vierailijaa noin 60 eri maasta.

kitonteiksi. Tällainen uudelleenkäyttö ei onneksemme toteutunut, vaan voimme tänä vuonna viettää tehdasmuseon 40-vuotisjuhlaa.

Kymiyhtiön tiedotus- ja suhdetoimintapäällikkö Veikko Talvi oli näkyvästi Verlan tehdas museoimisen takana. Hän innosti muitakin puhumaan ja toimimaan asian puolesta. Yleisö oli vastaanottavainen ja yritys museon takana hyvin myötämielinen, mikä mahdollisti tämän merkittävän kohteen säilymisen. Vuonna 1967 Verlaan perustettiin yhtiön lomakylä. Museota ei siis lähdetty tekemään täysin tyhjään paikkaan, vaan se integroitiin aluksi lomakylän yhteyteen. Museon hoitokin kuului aluksi sosiaaliosastolle. Yhtiön sosiaalipäällikkö Åke Launikari ja Veikko Talvi veivät yhdessä näitä hankkeita eteen-

päin, mutta Talvi oli selvästi museon ja Launikari lomakylän vetäjä. Lomakylän perustamisen myötä Verla alettiin entistä enemmän käsittää nähtävyytenä.

Talvi ehdotti yhtiön johdolle tehdas museoimista mahdollisesti jo heti sen lakkauttamisen jälkeen 1964, ja ensimmäisen kirjallisen esityksen hän teki 1966. Tätä esitystä Talvi täydensi seuraavana vuonna kartoittaen, mitkä rakennukset tulee säilyttää ja mitkä voi purkaa. Kymin englantilaisen tytäryhtiön Star Paper Mills Limitedin johtokunta vieraili Verlassa kesäkuussa 1969 ja heidän puheentohtajansa kysyi, eikö Verlasta kannataisi tehdä museo, johon Kymiyhtiön johto vastasi, että suunnitelmat ovat valmiit. Museotoimikunta perustettiin samana päivänä. Toimikunnan

tehtävänä oli laatia entistämissuunnitelma, kustannusarvio ja konkreettinen ehdotus tehdas museoimiseksi. Talvi vaikutti myös tämän vierailun taustalla. Verlassa kävi noihin aikoihin myös muita yhtiön vierailijaryhmiä. Puhetta museon perustamisesta on ollut myös tehdas vielä toimiessa. 1963 oli tehdasta esitelty paikalliselle rotaryklubille paikkana, joka tullaan museoimaan. Kymin artikkelissa vuodelta 1964 todetaan:

”Verla on museonähtävyys ja ajan mukana sen historiallinen patina yhä vain tehostuu. Kun Verlalla on toisena hyvänä valttina luonnonkauneutta kukkuramitoin, ei paikkakunta tule painumaan unohduksiin. Päinvastoin siellä tullaan käymään läheltä ja kaukaa.”

Ruukkimiljöö on vuonna 1996 hyväksytty UNESCO:n maailmanperintöluetteloon

Veikko Talvi
(1911–2011)

VERLAN PUOLESTAPUHUJA

Veikko Talvi toimi vuodesta 1951 yhtiön henkilöstölehdessä päätoimittajana ja alkoi pian tallettaa ja julkaista Verlaa koskevaa aineistoa. Talvi kiinnitti hyvissä ajoin huomiota tehtaan kulttuurihistorialliseen arvoon. Talvi on sanonut teollisuuskohteiden säilyttämisen olleen tuolloin asenteiden vuoksi hankalaa verrattuna agraari-kohteiden säilyttämiseen. Uutiskymi (17.6.1982) kirjoittaa Talven ensimmäisestä vierailusta Verlaan näin:

Talvi kertoo käyneensä Verlassa ensimmäisen kerran v. 1951 ja hämmästyneensä silloin melkoisesti näkemäänsä. ”Luulin tuntevani Kymenlaakson läpikotaisin, mutta Verla oli minulta jostakin syystä jäänyt kokematta. Ihastuin vanhaan ruukkikylään ensisilmäyksellä. Saatoin heti todeta, että tehtaan arkkitehtuuri oli huippuluokkaa, koko ruukkikylän miljöön rikkomaton ja pahviakin tehtiin edelleen 1890-luvun menetelmin.” Tämän ensikäyntinsä innoittamana Talvi ryhtyi suunnitelmallisesti tallentamaan Verlan historiaa. Hän valo-

kuvasi rakennuksia, työmenetelmiä ja tehtaan henkilökuntaa. Hän haastatteli eläkeläisiä ja palveluksessa olevia, keräsi vanhoja valokuvia ja muuta dokumenttiaineistoa.

Talvi on museoimista silmällä pitäen dokumentoinut tehtaan toimintaa. Tästä osoituksena on myös Talven käsikirjoittama lyhytelokuva vuodelta 1964, joka yhä avaa jokaisen museokierroksen ja herättää tehtaan hetkeksi eloon vaihe vaiheelta puun nostosta aina valmiiden pahvikollien maailmalle lähettämiseen.

Talvella oli toimittajan ja historioitsijan tausta, ja siten hyvä intuitio ja näkemystä teollisuuskohteen arvosta. Verlan museoimisen aikoihin hänellä oli jo kokemusta kotiseututyöstä ja sitä kautta myös museolaitos oli tuttu. Kymenlaaksossa oli entuudestaan jo kaksi teollisuusmu-seota: Strömforsin vasarapaja Ruotsinpyhtäällä ja Karhulan lasimuseo, mutta tärkein puuttui puunjalostusteollisuuden keskeisestä maakunnasta ja myös tähän Talvi vetosi Verlan puolesta puhuessaan. Talvi näki Verlassa mahdollisuuden valis-

taa kansaa ja kertoa puunjalostuksen perusprosessi selkeästi ja yksinkertaisesti. Talvi nosti esiin paikan merkittävyyden myös arkkitehtoniselta ja kokonaisuuden kannalta ja ennen kaikkea sen, että tehdas on säilynyt ennallaan. Tätä Talvi suojeli. Talvi itse kirjoitti asiasta näin: ”Arvokainta ja suorastaan ainutlaatuista Verlan tehdasmuseossa on se, että alkuperäisessä asussaan olevien rakennusten rinnalla myös tehtaan sisällä kaikki on pysynyt ennallaan.” Talvi näki paikan myös hyvin säilyneenä esimerkkinä patriarkaalisesti johdetusta ruukkikylästä. Myös lehdistö antoi asialle tukensa. Museon perustamisvuoden 1972 artikkelit puhuivat paljon Verlan ainutkertaisuudesta ja merkityksestä puunjalostusteollisuuden historian kertojana.

VERLAN VALINTA MAAILMANPERINTÖKOhteeksi

Myös maailmanperintösopimus täyttää tänä vuonna 40 vuotta. Verlan pitkäaikainen johtaja kulttuurineuvos Eero Niinikoski luotsasi museon ja sitä ympäröivän alueen UNESCO:n maailmanperintölistalle vuosien työn

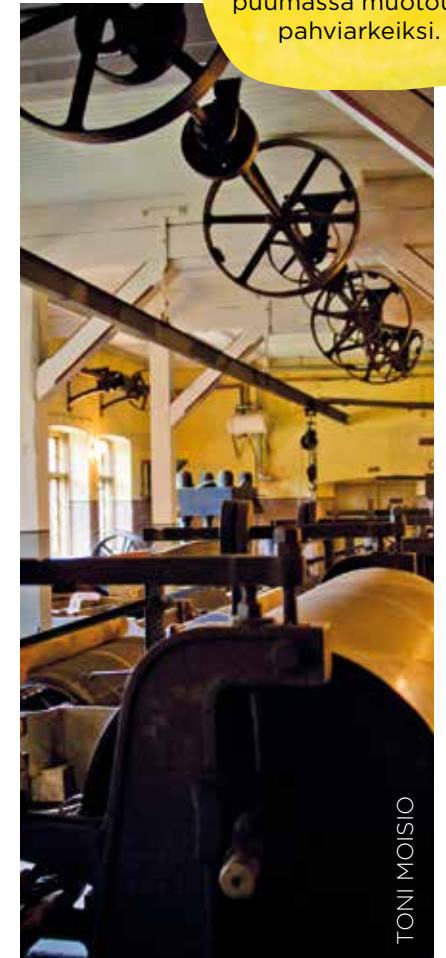
tuloksena vuonna 1996. Verlan liittämistä maailmanperintöluetteloon on puhuttu jo vuonna 1986, jolloin valmisteltiin maailmanperintösopimuksen ratifointia. Suomi allekirjoitti sopimuksen 1987, ja Verla oli Museoviraston nimeämänä ehdolla vuodesta 1988. Asian edistämiseksi Kymmene Oy (myöhemmin UPM-Kymmene Oy) teki aloitteen koko museoalueen virallisesta suojelusta 1991. Maailmanperintökohteeksi valintaa edelsi UNESCO:n käyttämän asiantuntijaorganisaation ICOMOS:n maailmanperintökoordinaattori Henry Cleeren vuonna 1993 tekemä arviointi. Viime metreillä maailmanperintökeskukselta tuli vaatimus, että myös Verlan kylämiljöön on säilyttävä muuttumattomana, minkä vuoksi silloiset Jaalan ja Valkealan kunnat laativat Verlaan osayleiskaavan, joka säätelee uudis- ja korjausrakentamista. Verla hyväksyttiin UNESCO:n maailmanperintökohteeksi 1996 Meksikossa

pidetyssä maailmanperintökomitean kokouksessa.

”The Committee decided to inscribe the nominated property on the basis of cultural criterion (iv) considering that the Groundwood and Board Mill and its associated habitation is an outstanding and remarkably well preserved example of the small-scale rural industrial settlement associated with pulp, paper, and board production that flourished in northern Europe and North America in the 19th and early 20th centuries, of which only a handful survives to the present day.”

Verla on siis kokonaisuutena hyväksytty maailmanperintökohteeksi. Se on säilynyt mahdollisimman alkuperäisenä, mikä on kohteen suurin arvo. Tämä tekee Verlasta myös harvinaisen. Tehdas ja sen koneet, kuten muukin ympäristö, ovat alkuperäisellä paikallaan alkuperäisessä asussaan

Kokoojakonesalissa puumassa muotoutui pahviarkeiksi.

TONI MOISIO

ja kertovat hyvin ymmärrettävällä kielellä prosessin, jossa puu muuttuu pahviksi. Kokonaisuus on autenttinen. Arkkitehti Eduard Dippell suunnitteli rakennukset ympäristöön, joka itsessään on kaunis.

Lähteet:

- Kymi-yhtymä 4/1964, s. 15
- Uutiskymi 17.6.1982, s. 3.
- Talvi, Veikko 1980. Verlan tehdasmuseo – esittelyvihko. Kouvola, s. 8.
- <http://whc.unesco.org/en/list/751>

Jaana Rannanpää.

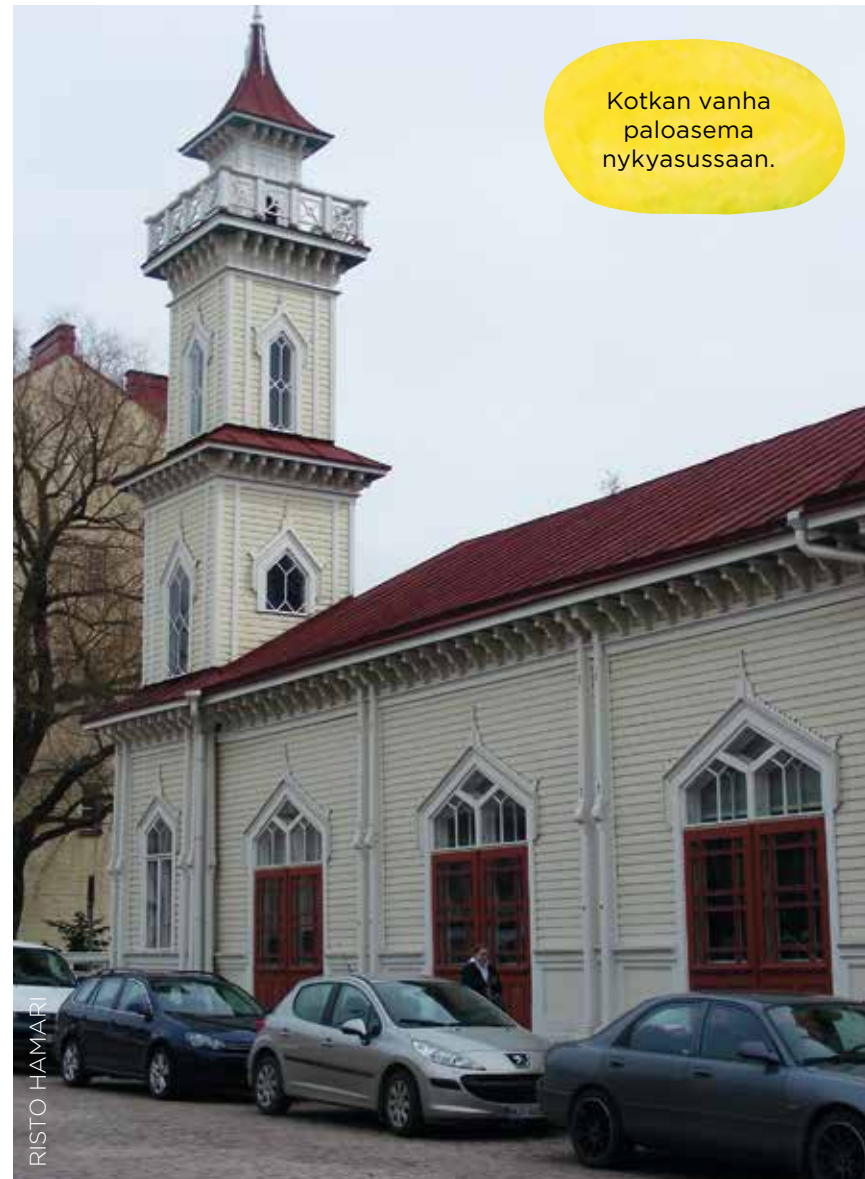
Tehdasmuseo Verlan museoamanuussi

JAANA RANNANPÄÄ

Verlankoski on paikan perusta: siitä saatiin voima tehtaaseen.

Rakennussuojelu vaatii nopeasti reagoivaa kansalaistoimintaa

Kotkan vanha paloasema nykyasussaan.

Kotkan Vanhan Paloaseman säilyminen ja toiminta nyt kulttuurin ja taiteen käytössä ei ole itsestäänselvyys. Kotkan Höyrypanimon pelastaminen ja sen mahdollisuus tarjota tilat Palmenialle ja Repin-instituutille sekä lukuisille tapahtumille ja kokouksille ovat kansalaistoiminnan tulosta. Sama koskee Valkealan nuorisotaloa, joka säilyi Valkealan kirkkoa vastapäätä.

KOTKAN VANHA PALOASEMA (1898)

Kotkaan valmistui 1980-luvun alussa – myöhemmin home- ja sisäilmaongelmistaan kuulu – Jylpyn paloasema. Palolaitoksen muuton jälkeen Vanhaa Paloasemaa suunniteltiin polttopuiksi ja tilalle viisikerroksinen liike- ja asuintalo; asemakaavakin oli valmiina.

Monet olivat tästä eri mieltä. Kutsumme vuonna 1981 paikallisten sanomalehtien yleisönosastosiivulla koolle kaksi kansalaistilaisuutta. Kokoukset pidettiin vastapäisessä Kotkan kirjastossa ja aloitettiin laaja-pohjainen kansalaistoiminta Vanhan Paloaseman pelastamiseksi. Samalla sai alkunsa Kotkan ympäristöseura ry, jolle tuli vetovastuu laajaksi kehittyvässä toiminnassa.

Oleellista oli nopea purkamisen estäminen ja uuden tavoitteen, Palo-

aseman säilyttämisen läpivienti niin silloisten kaupungin virkamiesten kuin poliittisten päättäjien piirissä. Paloasemalle saatiin Kymen lääninhallituksen päätöksellä toimenpidekielto.

Suojelusta tuli kansanliike. Mukana olivat lukuisat yksityishenkilöt, taiteilijat, taide- ja kulttuurijärjestöt. Paloasemalla pidettiin tempauksia säännöllisesti vuosien ajan ja kokouksia ahkerasti Kotkan museon tiloissa.

Vastustus oli voimakasta. Suojelu olisi täysin mahdotonta, onhan uudesta asemakaavasta valtuusto ”demokraattisesti” päättänyt. Rakennuksen piti olla myös purkukunnossa ja sen säilyttäminen olisi ”taloudellisesti mahdotonta”. Lopulta suojelun jo edettyä rakennus yritettiin polttaa.

Paloaseman pelasti nopea toiminta, purkamisen estänyt toimenpidekielto ja vahva kansalaismielipide. Vastassa olivat menetetyt taloudelliset edut ja joidenkin pelko kasvojensa menettämisestä, olivathan vastakkain kansalaisten ja kaupungin johdon tavoitteet.

Vuosien aktiivisen kansalaistoiminnan jälkeen valtuusto muutti asemakaavan. Kotkalaisministeri Anna-Liisa Piipari hankki kunnostamiseen valtionvaroja. Tätä ennen silloinen palopäällikkö Keijo Asplund teki ympäristöseuralle tarjouksen: ”Lopettakaa suojelu, niin hankitaan 25 000 markkaa ja tehdään Paloasemasta pienoismalli kaupungintalon ala-aulaan”. Tarjousta ei hyväksytty.

Metsolan Höyrypanimo Kymijoen rannalta katsottuna.

Nyt Suomen vanhin vuonna 1898 valmistunut puupaloasema on kotkalaisten ylpeys ja se on edelleen pidettävä nykyisessä kulttuurin ja taiteen käytössä. Paloasema ei kohdannut samaa kohtaloa kuin Kotkan kaupapahalli 10 vuotta aikaisemmin.

KOTKAN METSOLAN HÖYRYPANIMO (1894)

Vanhan Kaljatehtaan pelastamisen aikana 1980-luvun puolivälin jälkeen Kotkan ympäristöseura oli jo osaava luonnon- ja rakennetun ympäristön puolustaja. Takana oli mm. pitkä ja menestyksellinen kamppailu Pernoonkoskien puolesta.

Kaupungintalossa oli jo päätetty Höyrypanimon purkupäivästä. Hakemus toimenpidekiellosta ehti

kuitenkin ajoissa Kymen lääninhallitukseen, jossa rakennustarkastaja Onier Strömbergin virkamiesrohkeus oli ihailtavaa. Toimenpidekiellossa olleen panimon kattorakenteet paloivat 1990-luvun alussa. Saimme ympäristöministeri Sirpa Pietikäisen vieraaksemme Metsolaan ja paluupostissa tuli 300 000 markan tuki vesikaton uudelleenrakentamiselle.

Järjestimme tutustumiskäyntejä panimon pimeisiin uumeniin ja mm. Metsolan Pojat sekä alueen asukkaat vaativat panimon kunnostamista.

Toimintaamme kuuluivat myös seminaarit, joilla edistettiin Höyrypanimon suojelua mm. Museoviraston Mikko Härön kanssa. Museovirasto kannatti v. 1991 tehtyä suojeluesityksiä jotka johtivat v. 1993 päätökseen suojella Höyrypanimo kaavalla.

Kaakkoi-Suomen rakennus- ja ympäristöpalkintolautakunta myönsi v. 2001 kunniamaininnan Höyrypanimon pelastamisesta, suojelusta ja kunnostuksesta Kotkan ympäristö-

Lopulta suojelun jo edettyä rakennus yritettiin polttaa.

Peruskorjattu
Valkealan nuorisoseuran talo.

seura ry:lle, Kotkan kaupungille ja CT Centrelle. CT Centre oli väli-vaihe Metsolan Höyrypanimossa, jolloin rakennus oli pari vuotta siilin-järveläisen Aino Heikkisen betonirakentamisen tutkimus-, koulutus- ja kehittämiskeskuksena. Välivaihe nopeutti rakennuksen peruskorjausta ja sen siirtymistä matkailu- ja kokouskäyttöön.

VALKEALAN NUORISOSEURAN TALO (1912)

Kulttuurihistoriallisesti arvokas jugendvaikutteinen Valkealan kirkonkylän nuorisoseuran talo säästyi täpärästi. Valkealan kunta oli päättänyt purkaa rakennuksen. Nuorisoseuran aktiivit ottivat yhteyttä Kotkan ympäristöseuraan ja pyysivät apua.

Apu tuli nopeasta yhteydenotosta suojeluhakemuksineen Kaakkois-Suomen ympäristökeskukseen. Siellä Onier Strömberg teki toimenpidekieltopäätöksen. Lausuntojen perusteella Kaakkois-Suomen ympäristökeskus velvoitti 21.1.1999 Valkealan kunnan suojelemaan Nuorisoseuran talon rakennuskaavalla.

Talon suojelu ei miellyttänyt kaikkia. Kouvolan Sanomien yleisönosastossa kehoitettiin ”kotkalais-

ta” ympäristöseuraa pitämään huolta ”vain Kotkan asioista”. Vastasimme toiminta-alueemme olevan koko maan.

Valkealan nuorisoseuran talon kulttuurihistorialliset arvot ovat moninaiset. Se on mm. teatterin tukikohta ja toiminut Valkealan kirkon palon jälkeen 1921-27 kirkkona. Nyt rakennus on paremmassa kunnossa kuin koskaan. Kesällä 2011 se sai uuden vesikaton.

LAINSÄÄDÄNTÖ

Aikaisempi rakennussuojelulaki ei ollut vahva selkänöja rakennussuojelussa. Vuonna 2010 voimaan tullut laki rakennusperinnön suojelusta (HE 101/2009) on edistysaskel rakennuksen ja sen ympäristön kokonaisuuteen suojelussa. Sama koskee rakennusten interiöörin suojelua.

Uudessa laissa on vaarantamiskielto, joka kieltää kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen merkitystä vaarantavat toimenpiteet. Lain mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi määrätä vaarantamiskielon aina kun suojelun turvaaminen sitä välttämättä edellyttää. Sana ’välttämättä’ voi olla ongelmallinen, se edellyttää harkintaa, johon

voi kulua aikaa, jolloin purkukoneet ehtivät toimia. Aikaisempi rakennussuojelulaki suojeli tässä kohtaa tehokkaammin.

Maankäyttö- ja rakennuslaki ja kaavalla suojelu ovat myös jatkossa tärkein suojelun keino. Vaarantamiskieltoa joudutaan käyttämään samalla tavalla kuin Kotkan paloaseman, Höyrypanimon ja Valkealan nuorisoseuran talon kohdalla käytettiin toimenpidekieltoa.

Rakennusta uhkaava purkaminen on saatava tiedoksi, eikä sitä saa pimittää kunnan organisaatiossa. Alueella toimiva rekisteröity yhdistys, jonka toimialaan kuuluu kulttuurihistorian vaaliminen voi hakea vaarantamiskieltoa. Tämä edellyttää luonnollisesti tietoa uhkaavista purkutoimista. Purkuilmoitus kunnan rakennusvalvontaan on pakollinen, tämän tiedon välittäminen eteenpäin on kunnan viranomaisen tehtävä. Näin ei valitettavasti aina tapahdu.

Pentti Tiusanen

Kotkan ympäristöseura ry:n pj., kaupunginvaltuuston 1. vpj., Eduskunnan ympäristövaliokunnan pj. 1996–2007, varapuheenjohtaja 2007–2011

Valtakunnallisesti uhanalaiset kasvit Kymenlaaksossa

Kymenlaakson kasvillisuus on varsin hyvin tunnettua, kiitos täällä vaikuttaneiden kasviharrastajien. Siksi on ollut mahdollista seurata muutoksia kasvillisuudessa. Koko maan tasolla tarkastelu on johtanut uhanalaisten eliöiden kartoitukseen. Meillä selvitykset ovat kohdistuneet uhanalaisten kasvien kartoitukseen jo 1980-luvulla. Työtä on jatkettu siitä nykyhetkeen. Nykyisen tiedon mukaan meiltä on tavattu noin 40 uhanalaista putkilokasvilajia. Tästä massasta on valittu esittelyyn kasveja, joille maakuntamme on tärkein kasvialue maassamme. Lisäksi esitellään joitakin lajeja, joilla on erikoinen löytöhistoria. Tällä halutaan kannustaa kaikkia luonnonystäviä tekemään havaintoja ja ilmoittamaan niistä jollekin kunkin eliöryhmän harrastajalle.

HÄVINNEITÄ LAJEJA (EN)

Upossarpio (RE/EN)

Tästä vesikasvista on kerätty näyte Pyhtään Hinkapyölistä 1800-luvulla. Tarkkaa löytöpaikkaa ei ole tiedossa, mutta olen tarkistanut kylän alueelta kaikki tälle kasville soveliaat hiekka-pohjaiset rantavedet, mutta lajia ei sieltä enää ole löydetty. Toden näköisenä syynä on meren rantojen ruovikoituminen.

Rantalitukka (RE/EN)

Vuonna 1986 ilmestyi Virolahden linnustostaan kuuluisan Vilkkilänlahden lounaispuolisen pellon keväällä kaivettujen ojien reunoille runsaasti rantalitukkaa. Tätä kasvia on pidetty viikinkien kulkureittien ilmentäjälajina. On mahdollista, että kasvi taimettui maassa levänneiden siementen tullessa esiin. Viereinen vesialue on aikanaan tarjonnut suojaisen satamapaikan; vielä 1800-luvulla saaristolaiset pääsivät tätä kautta kirkon äärelle. Ojamaiden heinittyessä laji katosi kohteesta kahden vuoden jälkeen.

Saunionoidanlukko (RE/EN)

Useimmat noidanlukot ovat pieniä kokoisia ketokasveja, jotka saattavat monta vuotta viettää maanalaista elämää ja vain harvoin kehittävät itiöitä tuottavan verson. Niinpä näiden kasvien löytyminen on usein kiinni pelkästä sattumasta. Koulupoikana nykyisen Haminan Mäntlahdessa olin kavereiden kanssa uimassa ja sen jälkeen kuivattelimme itseämme rantatörmällä maaten. Nenäni edestä äkkäsin oudon kasvin. Siihen aikaan oli pakko kerätä kasveja, siitä sain kätevästi yhden, sopi taskuunkin. Nimi meni väärin, mutta opettajani

korjasi sen ja harvinaisuutena liitti lyskan kokoelmiin. Paikka on nyt täysin muuttunut, ja laaksokuntamme muutkin lajin löytöpaikat Kotkan Hovinsaarella ja Vuorisaarella ovat kokeneet saman kohtalon.

ERITTÄIN UHANALAISIA LAJEJA (EN)

Juurtokaisla (EN)

Tällä kasvilla on samantapaiset kasvupaikat kuin hukkariisillä, mutta sen kasvustot ovat yleensä pienialaisempia kuin edellisellä, joskin kasvi on kookkaampi ja helpommin havaittavissa. Yhteistä on myös levinneisyyden keskittyminen Kymijoen alueelle, jopa Ummeljoen seudulle asti. Kotkan ja Kouvolan rajoilla sijaitseva Rapakivenjärvi on myös lajin kasvupaikka. Viimeaikaista tilannetta ei kovin hyvin tunneta, joten rannoilla liikkujien kannattaa tarkkailla tätä versojen kärjistään maata kohti taipuvaa, juurehtimaan pyrkivää

Meriotakilokki (EN)

RE = Alueellisesti hävinnyt (Regionally extinct)
EN = Erittäin uhanalainen (Endangered)
VU = Vaarantunut (Vulnerable)

kasvia. Kymenlaakson lisäksi lajilla on toinen esiintymäalue Joensuussa Pyhäselän rannoilla.

Vaaleajäsenruoho (EN)

Purjelaivojen aikakaudella maahamme kulkeutui kasveja ulkomailta ruumaan lastatun ja Suomessa rannalle puretun painolastin mukana. Vaaleajäsenruoho kasvaa Haminassa tällaisilla paikoilla ja on sieltä levinnyt muuallekin kaupunkiin. Esimerkiksi Tanskasta palaavien alusten painolasti oli kalkkipitoista kiveä ja maata, joka oli haluttua maanparannusainetta puutarhoihin. Kasvi on kuitenkin huomattavasti harvinaistunut etenkin rakennustöiden takia. Siksi oli iloinen yllätys, kun viitisen vuotta sitten Luonnonkukkapäivän retkellä eräs osallistuja huomasi sen ennestään tuntemattomalta paikalta kadunvarren nurmikentältä.

ÄÄRIMMÄISEN UHANALAINEN LAJI (CR)

Sorsanputki (CR)

Komea valkokukkainen sorsanputki koristaa Summanjoen rantoja tätä nykyä ainoalla esiintymäalueellaan Suomessa. Sillä on tosin ollut samanlainen jokivarren kasvustoketju Uudessakaupungissa, mutta sieltä se on kadonnut jo kymmeniä vuosia sitten. Summanjoen rantojen asukkaat ovat oppineet tuntemaan tämän kasvin, sillä se on ollut rajoittava tekijä valtateitä rakennettaessa, useinkin asukkaiden onneksi. Sillä on myös merenrantaesiintymiä, joista osa on kadonnut ja osa on ruovikon leikkuuhoidon varassa. Etenkin Summan Alakoskesta syystulva lähettää mereen suuren joukon sorsanputken hedelmiä, jotka voivat kulkeutua länsimyrskyjen mukana itään tai vallitsevan meren yleisvirtauksen muka-

na länteen. Rantojen asukkaiden ja huvilanomistajien kannattaa pitää silmällä tätä kasvia, jonka itämismahdollisuudet ovat parhaimmillaan juuri ruopatuilla tai muuten ruovikosta puhdistetuilla rannoilla.

VAARANTUNEITA LAJEJA (VU) Kenttöörakko (VU)

Tällä kasvilla on useita esiintymiä Suomenlahden länsiosan saaristossa. Olikin yllättävää, että se löytyi niinkin idästä kuin nykyisin Haminaan kuuluvalla ulkosaarelta. Löytö oli onnellinen sattuma. Parinkymmenen vuoden aikana Kotkan Elokuvaajat ovat tehneet kesäisin matkan johonkin ulkosaariston suureen saareen. Kolmipäiväisen saariretken aikana ehtii hyvin inventoida saaren, joten melkoinen määrä kiinnostavaa tietoa on retkiltä kertynyt. Kenttöörakon löytyminen oli kuitenkin yllätys, sillä iltapesun aikaan laakean kallion rantaniityltä erottui muiden ruohojen seasta pastellisävyinen vaaleanpunainen kukinto - kenttöörakko. Se taitaa olla toistaiseksi itäisin esiintymä maassamme, idempänä kuin Kotkasta tehdyt löydöt.

Erikoinen löytöhistoria oli ensimmäisellä Kotkan löydöllä. Kasviharrastajat tiesivät, että Hallan saarella kasvoi erikoislajistoa. Mette Godenhjelm, Frank Hering ja Risto Hamari tekivät sinne tutkimusretken ja sen tulos oli yllättävä. Maakunnalle uutena lajina löytyi kenttöörakko, mutta sen ohella monta muutakin tulokaslajia (LUTUKKA 2000/1). Kasvupaikka tukkipinojen keskellä kaarnaalustalla epäilemättä viittasi rekkojen mukana kulkeutumiseen pikemmin kuin vanhaan kasvupaikkaan.

Vuonna 2009 kotkalainen kasviharrastaja, Sami Airola ilmoitti löytäneensä kenttöörakon Kotkan

Kenttöörakko (VU)

Laajakosken hautausmaan vierestä. Ei se varmaan hautausmaan koristekasviksi kelpaa, olisiko ollut 1940 sotilaitten leirialue? Eivätkö ne Ruotsin vapaaehtoislinnoittajat majoittuneet aluksi Kotkaan jonkin, kun Salpalinjan lähtökohta oli epävarma.

Saattaa Kotkasta löytyä vielä muualtakin kenttöörakkoa, sillä itse pintainen huhu kertoo, että Sunilan tehtaan lähellä tievarressa kasvaisi ”erikoinen” kasvi. Etsinnöissä ei kenttöörakkoa ole näkynyt, muttei sen esiintyminen mahdollontta ole.

Hukkariisi (VU)

Tällä pääosin rantavedessä kasvavalla, kesän lopulla kukkivalla heinällä ovat maamme miltei kaikki esiintymät Kymenlaaksossa Kymijoen

haarojen suilla, Ahvenkoskella on lajia myös Ruotsinpyhtään puolella. Lisäksi on niukka, moottoritiestä kärsinyt kasvusto myös Tavastilanjoen suulla. Muutoinkin tämä kasvi on keskittynyt alueelle, jossa on kovia rakentamispaineita. Hietasen läjitysalue tulee olennaisesti muuttamaan virtaussuhteita, jolloin ruovikoituminen todennäköisesti kiihtyy. Langinkoskenhaaran edustalla rantatonttien omistajilla on halua ruopata rantoja veneilyä silmälläpitäen.

Paunikko (VU)

Tämä Suomen pienimpiin kasveihin kuuluva laji on uudessa selvityksessä juuri nostettu uhanalaiseksi. Sen kasvupaikkoja ovat järvien ja meren matalat rantavedet. Rantalaidunnuksen loputtua ovat rannat ruovikoituneet ja varsinkin järviltä useimmat esiintymät tuhoutuneet. Kesällä 2011 soudellessani jollalla Kotkan Huumanpohjassa juutuvin pakoveden aikana liejuun. Tällöin huomasin kyseisellä lietesärkällä usean aarin laajuisen paunikkokasvuston. Se on varmastikin maakuntamme suurin kasvusto, mutta senkin tulevaisuus

on epävarma samasta syystä kuin edellisellä lajilla.

Hirvenkello (VU)

Muutamia vuosia sitten havaitsi eräs miehikkäläläinen maanviljelijä Purhon kylässä olevan peltonsa reunalla oudon kasvin, joka osoittautui uhanalaiseksi hirvenkelloksi. Muutaman version kasvusto oli paikallistien varressa. Tiemestarin käytyä paikalla sovittiin tämän kohdan jättämisestä leikkuun ulkopuolelle. Sopimus on toiminut hyvin, kasvi on siementänyt yhä laajemmalle alueelle pellon puolelle, ja maanomistaja on jättänyt vuosittain tilaa hirvenkelloille. Laji kasvaa ruusukkeina joitakin vuosia ja sitten kukittuaan kuolee. Paikalla on nykyään noin sata kasviyksilöä. Hirvenkelloilla on Kouvolassa jokunen samantapainen, mutta huomattavan pieni tienvarsiesiintymä. Salpalinjan varrella olevat Miehikkälän hirvenkellokasvustot ovat metsittymisen takia hätää kärsimässä.

Tapio Rintanen

FT, biologi

Hirvenkello (VU)

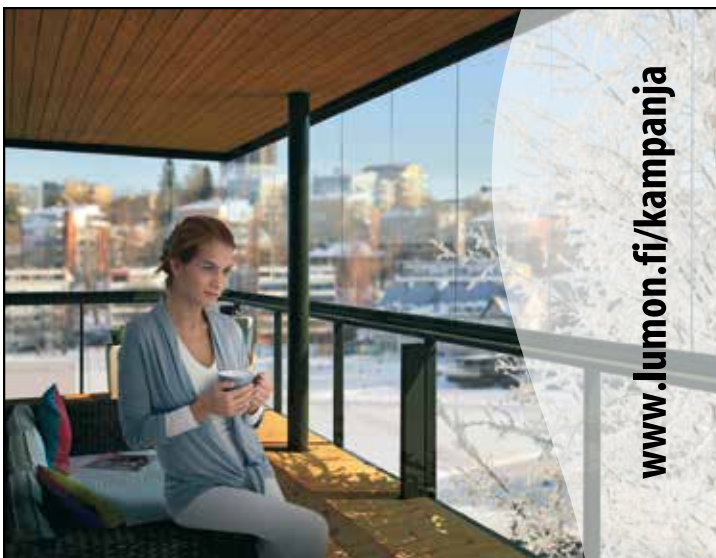

TAIKASIPULI

- graafinen suunnittelu (mm. lehdet, kirjat, muut julkaisut, yritysilmmeet, esitteet, kutsut, nettisivut)
- valokuvaus
- käsinsidotut koptisidos-kirjat
- keraamiset kaulakorut ja rintarossit

SILVA KÄRPÄNOJA

044 9970 353
silva@taikasipuli.fi
 JALMARINKUJA 3 I,
 46430 TIRVA
taikasipuli.fi

www.lumon.fi/kampanja

Säästä energiaa ja nauti – lasitetulla terassilla ja parvekkeella!

Parvekelasituksen hiilijalanjälki kumoutuu keskimäärin 3 vuodessa 4 kuukaudessa. Lue koko tutkimus : www.lumon.fi/ajankohtaista

LUMON 020 7403 200

(Puhelun hinta 8,28 snt + 7 snt/min (lankapuhelin) tai + 17 snt/min (matkapuhelin)).

DESIGN FINLAND

LUMON CARES

YMPÄRISTÖTUTKIMUKSIA 50-VUOTTA

- vesistötutkimukset
- biologiset tutkimukset
- ympäristöluvat ja neuvonta

NEUVO

- hajajätevesien neuvontahanke
- v.2011 - 2013

maaseuturahasto

Tapiontie 2 C
45160 KOUVOLA
puh. (05) 5445 920

toimisto.kyvsy@vesiensuojelu.fi
www.kymijoenvesijaymparisto.fi
www.neuvohanke.fi

Tervetuloa viihtymään luonnonläheiseen nuorisokeskus Anjalaan!

www.nuorisokeskusanjala.fi

Seutukunnallisesti Sinun

Wienerberger Oy Ab
Korian tiilitehdas
www.wienerberger.fi

Kouvolan kaupunki litin kunta

YMPÄRISTÖPALVELUT

www.kouvola.fi/ymparistopalvelut Kouvola®

TUTKITAAN, TEHDÄÄN, OPITAAN!

www.kotkankoulut.fi/Luontokoulu_Haili

Vaahteratalon polkupyörävuokraamo

Kaunisnurmen museokortteli
Varuskuntakatu 8, 45100 Kouvola
050 438 1488, Pohjois-Kymen Luonto ry
www.sll.fi/pohjoiskymenluonto

Puhtaamman ympäristön puolesta

Kymenlaakson JÄTE OY

Ekokaari 50, 46860 Keltakangas
Puh. (05) 744 3400
www.kymenlaaksonjate.fi

Metsässä arvo säilyy sukupolvelta toiselle

metsäkeskus

Tutustu meihin ja palveluihimme:
www.metsakeskus.fi

Kuvassa tyytyväinen metsänomistaja.

storaenso

Asiakkaillamme maksuton eMetsä avaa sähköisen ikkunan metsään. Ota helpokäyttöinen eMetsä käyttöön jo tänään. Kysy lisää puunostajiltamme.

Stora Enso Metsä
p. 02046 1478
www.storaensometsa.fi

LUOVAA EKOLUKSUSTA

Ainokaimen
ECOLOGICAL DESIGN FROM FINLAND

Vaatteet ja korut

www.ainokainen.fi

Orilammen LOMAKESKUS

UPM

The Biofore Company

www.upm.com

LABORATORIO

KCL Kymen Laboratorio Oy

(05) 544 3300
Patosillantie 2
45700 Kuusankoski

Vesitutkimukset
Elintarviketutkimukset
Ympäristöanalytiikka

www.kclkymlab.fi – info@kclkymlab.fi

PALVELUT

EI PÖLLÖMPÄÄ!

Suomen Luonto
kertoo ajankohtaiset
luonnon tapahtumat ja
tarjoaa taustat päivän
ympäristökysymyksiin.

Tutustu nyt!

**3 numeroa
13,90 €**

Norm. 25,50 €. Tilaus jatkuu
kestotilauksena hintaan 64,50 €
(SLL:n jäsenille 57 €) / vuosi,
jos sitä ei erikseen irtisanota.

Tilaa Suomen Luonto:

- [www.suomenluonto.fi/
lehtitilaus](http://www.suomenluonto.fi/lehtitilaus)
- tilaajapalvelu@sll.fi
- puhelimitse:
(09) 2280 8210,
ark. klo 9–15

SUOMEN
Luonto

KYMMENEN VUODENAIKAA SUOMEN LUONNOSSA

www.facebook.com/suomenluonto • <http://suomenluonto.blogit.fi/>

Helmpölliö
(*Aegolius funereus*)

Suomen Luontoa
julkaisee Suomen
luonnonsuojelu-
liitto ry.
Tilaamalla
lehden
tuet luonnon-
suojelutyötä.